

चांदोबा

फेब्रुवारी १९८४

चांदोबातील नवलई

अति वेगाने प्रवास करणारा चांदोबा

आपल्याला दिसणान्या चांदोबाच्या तिथ्येवर वेगाने प्रवास करणारा चांदोबा आपल्या सुपेसंडलाने आहे. हे नुकतेच झळखे आहे. सारांसात एकदां गुप्त प्रहाराचा प्रसंगिता करणारा ह्या चांदोबा, सासऱ्या वल्लभ भुजार वारं नैल वेगाने, म्हणे, जवात करतो.

बर्मूडा त्रिकोण मूर्ध कोड

पणव्या अठराव्या महाकायारांत बर्मूडा त्रिकोणाचा मध्य भागात बर्मूडा त्रिकोण असा श्रेण आहे. या त्रिकोणाचा जवळपास येणाऱ्या बोटी व विमाने अदृश्य होऊन जातात. अकस्मात पॅमाल लाडा असून बोटींना गिळवात, असे केनेदा-मीन तंशनात विदर्भ कोशितनधील शोधोण पावे म्हणणे आहे. गतर निवाणाना मुळां वात लाडा नव्द करणारा को काय असे व अलखणारे कोडे आहे.

नूतन विनोदांत रेकार्ड

इंग्लंडातील यार्क शायर येथे राहणाऱ्या वनचालुतर शर्माच्या रेस सेल्वर नावाच्या एका वृद्ध श्वेतनि एक नूतन वन-विनोदांत अगदी नवीन असा रेकार्ड मिळिला आहे. वृद्धाच्या सारकी गळे, कपडोसांखे यांत अक्षलेल्या रानशांजराकडून खंड पळू न देतां लागीकाळ शीव तास संखीव मिनिटे, त्याने चाववून घेतले. यार्क शायरच्या रहिवाशांत रामटी शीवपाकडून चाववून घेण्यात एक नवीन उद्विनीत वाढत आहे.

तुम्हांला माहीत आहे का ?

१. सर्व जणत अत्यंत दृढा असा वृक्ष कोडे आहे ?
२. दोन हजार वर्षांपूर्वी भारतातून एक कलस मेळून लावलेला वृक्ष कोणता ? तो कोडे आहे ?
३. सारां जगात मल्लोत जावपूर वृक्ष कोडे

आहे, माहीत आले का ?

४. पाहूया पाहूया वाझे ते जाड कोणते ?
५. एकच सज्जत वल्लभ पुष्कळ जावा व्यपून टाकणारा वृक्ष कोणता ? तो कोडे आहे ?

(जुलै २४ सा शुनावर)

जबाबदारी ओळखणारा

आतंवरचा जमिनदार नानंदराय पांचे वाढवय जवळ येऊ लागले. त्यांना तीन मुलांनंतर एक कन्या झाली. तिचे नाव स्वर्णा असे ठेवले होते. जमिनदाराने विचार केला की आपल्या इस्टेटीबरीवर मुलीच्या लग्नाची जबाबदारी मुळां मुळां-तळवे वांटून टाकावी. मुलीचे लग्न म्हणजे एथडीलेवडी जबाबदारी नाही. मुलीला काही एथडे सांगून मास्की होतो, पण त्यांची एकही जमिनदाराला पसंत आले नाही.

एके दिवशी जमिनदाराने आपल्या तिघां मुलांपैकी मुलीच्या लग्नाची जबाबदारी कोण घेतो, हे पाहण्यासाठी सर्वांत मोठ्या मुलाला बोलाविले.

जमिनदाराने त्याला विचारले. "कीकांत, मी आपल्या इस्टेटीचे चार भाग करून तुम्हांला चौपांगा सारखे सारखे वांटे करून द्यावे,

म्हणतो. स्वर्णाला कागळे स्थळ पाहून तुघ तिचे लग्न घाटमाटाने करून दे. तुघ सर्वांत मोठा म्हणून ही जबाबदारी तुघवर जबाबदार जास्त श्रेयस्कर. मी म्हणतो ते कीक आहे ना ?"

कीकांत वडिलांना तत्पणे म्हणाला- "कीक आहे, बाबा! पण मी म्हणतो की, तुम्ही चार वांटे करण्याचेवजी तीलच करा. आम्ही माळ माळ मिळून बहिणीच्या लग्नाला जो खर्च होईल तो करू. तिच्या लग्नांतून तिच्या तिच्या सासरी पाठवू."

नानंदराय याने हुबहुत म्हणाले- "स्थळ कोणतेच वांगळे विसत नाही. मी विनंत भोगेपर्यंत मुलीचे लग्न होऊपांनी पाहू घेऊन की नाहीं कळत नाही !"

कीकांत वडिलांचे सारखे केल्या चौपांगा सारखे सारखे वांटे करून द्यावे, सारखा म्हणाला- "तुम्हांला स्वर्णाच्या

की वाढवय व. सारखे

सुखाची काळजी करण्याचे कारण नाही. बाबा! मी धाकट्या भावांच्या मदतीने खांगले स्पष्ट पाहून वट्टीचे लाल धाटा-माटाने करून देईन. इस्टेटोचे बांटे करण्यासंबंधी मी सुचविले तसे केले तर बरे होईल. पण काढतीत खूप विचार करून काप ते करा, नाहीतर मरण्याचे मुळीस कारण नाही."

आतंदरायने त्याला निरोप देऊन दुसरा मुलगा श्रीनिवास बाला बोलाविले. त्याला देखील श्रीकांतला सांगितले तसेच सधे समजाऊन सांगितले. म्हणाले—'मुलीचे लग्न समोरच बहायला मिळाले असे फार वाटते आहे, बाबा!'

"ठीक आहे, बाबा! कोठूनही खांगले स्पष्ट पाहून लग्न करून देऊ या. परंतु इस्टेटोसंबंधी तुम्ही म्हणालात तसे न करता, थोडा बदल केला तर बरे होईल, असे माझे मत आहे," श्रीनिवास म्हणाला.

"कसे केले तर बरे होईल?" आतंदराय यांनी विचारले.

"चार बांटे करण्याऐवजी सहा बांटे केले तर बरे होईल, असे मला वाटते," श्रीनिवास म्हणाला.

"सहा बांटे? का, तसे का?" चकित होऊन आतंदरायानी विचारले.

प्रथम बहिणीबरोबर चार बांटे भागही करून घेऊ. नंतर बहिणीच्या लग्नाकरिता एक वांटा खर्च करू," श्रीनिवास म्हणाला. सहाव्या बांटासाठी गोष्ट त्याने स्पष्ट केली नाही.

सहावा वांग मी किंमत असेपर्यंत तसाच पाहू. घाबा असे म्हणतो की काय, असे जमिनदाराला वाटले. परंतु श्रीनिवास म्हणाला तो ऐकून आतंदरायला आश्चर्य वाटले.

"बाबा, स्वर्गाचे लग्न करून दिल्याने आमची जबाबदारी थोडीच संपते? तिचे लग्न झाल्यावर तिच्या माहेरच्या लोकांनी कराबयाची काही कामे सासरचे लोक बहालच राहतात. बाळंतपण वगैरे माठी

दिला यावे जावे लागणार. इस्टेटोत देखलेला सहावा वांटा अशा कामामाठी नेराळा देवावा लागणार."

श्रीनिवासा परत पाठवून तिच्या मुलाला बोलावून घेतले. त्याचे नाव स्वाम जमिनदाराने त्याच्या दोघां बहील मावांनी सांगितले तसेच सांगितले आणि विचारले—'इस्टेटोचे चार बांटे करायला तुला काही हरकत आहे का?'

"हरकत, का, बाबा?" स्वाम म्हणाला.

"हरकत का, असे विचारतोस?"

आतंदरायानी स्वामला विचारले.

"तसे नव्हे दादा. इस्टेटोचे बांटे करण्याची गरज का माझी?" स्वामने विचारले.

"सखा आता, मी फार दिवस राहीन असे माही वाटत, बाबा! मी कोठे मिटण्यापूर्वी तुमच्यापैकी कोणावरही मर्यादा होऊ नये, म्हणून आणि माझ्यानंतर तुमची बापसात भांडणे होऊ नवत, मी या प्रयत्नात आहे," जमिनदार म्हणाला.

"तुम्ही बाबा, निदान दहा वर्षे तरी खांगले रहाऊ, खसा घाला पूर्ण विश्वास आहे. खांगले स्पष्ट पाहून प्रथम बहिणीचे लग्न करावयाचे. त्यानंतर बांटे वगैरेचा विचार केला तर बरे होईल," स्वाम म्हणाला.

आतंदरायना स्वाम म्हणाला तो ऐकून फार आनंद झाला.

"तु म्हणतोस तसेही करता येईल, बाबा! तरी बांटे करून घेतल्याने काय

विषयधार आहे, स्वर्णाला एक वाटा देणार आहे ना! त्यातून तिच्या लग्नाचा खर्च तिथेच काय म्हणतोस?" जमिनदाराने विचारले.

"असे कां म्हणतां, बाबा! मुलीची जबाबदारी सगळ्यांवरच नाही का? शिवाय वांटे करून टाकले तर सुमन कस? वांटे झाल्यावर तुमची फिकोर कोणोच करणार नाही, असंही होऊ शकेल. बहिणोचा कांटा दिवे लग्न करील का? म्हणून तुम्ही तूर्त झट्टेटीचे वांटे करण्याचा विचार सोडूनच द्या." स्वाम म्हणाला.

आनंदराय काही वेळ विचार करायला थांबल्यावर म्हणाले—"परंतु बहिणीकरितां स्वयं मिळणे तितकं सोपंही नाही. आपल्या आज्ञिक स्थितीला बरोबर होईल असे स्वयं पाहिले पाहिजे, ते सर्व होईपर्यंत मी राहतां को नाही, देवच जाणें!"

"बहिणीच्या लग्नासाठी योग्य ती व्यवस्था मी केली आहे, बाबा! बाईच्या

जमिनदारांच्या वंशात जन्मलेला माझा एक मित्र आहे. तो आपल्या स्वर्णाला लग्नाला उत्तुंक दिसतो आहे. त्याच फोटोमुढ्या मी आणला आहे. तुम्हाला पसंत पडला तर त्याच्या घरच्या बडोळ मंडळीशी बोलणी करतां येतील. आपल्या कुटुंबाला सर्व तऱ्हेचे योग्य ठरेल, असे स्वयं आहे, हूं!" स्वाम म्हणाला.

आनंदरायनी मुलाला अत्यंत प्रेमाने पोटाशी धरले व म्हणाले—"मला तुंच माझा झुलगा, असे वाटते आहे. तुझ्या दुसऱ्या भावांनी माझ्या झट्टेटीचे किती वांटे करावयाचे, याचाच विचार केला. परंतु एकानेही चाकट्या बहिणीच्या लग्नाला तेवढे महत्त्व देऊन जबाबदारी घेतली नाही. निदान माझे वरणजे आयुष्य कसे जाईल याचा विचारही त्यांना केला नाही. तु म्हणालास ते स्वयं सर्व तऱ्हेचे योग्य होईल, असे मला वाटते. उद्यांच त्या मुलाच्या बडीलभावांशी बोलणी करू या."

[८]

[पिगळ पुन्हा एकदा पुन्हा बबण्या देवळात गेला. तेथे दुष्ट वक्ती होत्या त्यांना जिवूत महापायिकाच्या समामीजबळ पोचला. मंदिर महापायिकाची मंगडी, रत्नजडित घड अतबबती तटवार आणि भुवोज घेऊन सुरक्षितपणे बाहेर गेली. तितक्यात नदीच्या तळपासून मोठा आवाज करून धाव्याथी धारावर उडू लागली. त्यानंतर-]

इतका मोठा मांत्रिक पयपाद, पण तोहि त्या पाण्याच्या धारेला पडून आपण पाण्याची धारा नर उडू लागल्या- कशाळा मापचे?"

बरोबर, ही पाहून दबकला व त्याने पांय पिगळचा धरून ऐकतांच पयपादने मागे घेतला. हे पाहून पिगळला जादूचर्म स्वतःला सावरले व पिगळकडे पाहून व स्वाण्या लाड्यावर प्रेमाने हाथ फिरवीत म्हणाला—"पिगळा, तुझ्यासाठी तरण धोर बाजूला असतां मी कशाळा जिईत रे?"

"पयपाद! कायरे आपल्या जवळ सर्व कोथलाही मजतन माहीत नसतं. तू जगाला वांकवू शकणाऱ्या सक्ती असतां दर्शविलेले वाहस आणि निर्भयगणा

"बायोरा"

सर्वेच शाखाणण्यालायक आहे. मी मधीच्या तळापासून एकाएकी वर चढू लागलेली धारा पाहून नीत नाही. परंतु..." मसे म्हणत त्याने पुन्हा एकदा नदीकडे पाहिले.

"तू जसे मागेपुढे कां करतो आहेस? मला माहीत कळलं! काय भावगळ आहे?" पिंगळने विचारले.

पद्मपाद स्मित करून म्हणाला—"आपण महामायिकाकडून सर्व अद्भुत शक्ती संपादन केल्या. म्हणून या भस्मक पर्वत प्रदेशात स्वच्छंदपणे विहार करणाऱ्या दुष्ट शक्ती सज्जितहीन व्हायला पाहिजेत. परंतु तसे तर झाले नाही आणि उलट त्या

अशात बलवान सार्वभारत्या दिसत आहेत त्याचे कारण मला अद्याप कळले नाही. तुला कळले का?"

पिंगळने मूढा त्यालाही ते कळले नसल्याबद्दल मात हजबिळी पसपाड पुन्हा काही खांगणार, इतक्यात पदीच्या पाताळी अनेक भयंकर आकृती असलेल्या व अनेक प्रकारची अस्त्रे धारण केल्या शक्ती अकराळ विकणळ आवाज काढून ओरडू व भाडू लागल्या.

ते इथ पाहून पिंगळ थोडा हादरला व म्हणाला—"पद्मपादा, आतां पुढे कोणता उपाय? मी आपल्या आयुष्यात पूर्वी, कधीहि स्वप्नातही अशा भयंकर शक्ती पाहिल्या नाहीत यांच्यावर आपण संपादिलेल्या ज्ञान शक्तीशाली आयुष्याचा प्रयोग केला पाहिजे ना?"

पद्मपाद एक क्षणभर मान झाली घालून गप्प राहिल्यावर म्हणाला—"ओहो! आतां लक्षात आले. आकपर्वत या सर्वांना आपल्या ज्ञानेन देवतांच्या महामायिकांच्या समाधिपर्वत आपण पोचलो. त्याच्या शक्तीमुद्धा आकल्या अशीच सार्वभारत्या म्हणून आतां या दुष्ट विवाच्यांना कोणी नापसंद ठरला नाही. म्हणून त्या नायकरव मिळाले, यासाठी आयुष्यात भांडत आहेत. आपण एक काम केले तर वरे

होणार आहे. तू भस्मककेतूची गोष्ट विसरला नसशील."

"भस्मककेतू म्हणतोस! त्याला कसा विसरेन? तो एका काळी या पर्वताचा अधिकारी होता म्हणे! आपण परत जगांना त्याचे साक्षदंड छेदू. त्याला वचनही दिले होते ना!" मंगळ म्हणाला.

"अगदी बरोबर! आपण त्याला दिलेल्या वचनाचे पालन करायला हीच चांगली वेळ आहे. या पर्वत प्रदेशाला कोणी प्रमुख नसेल तर ही सर्व लहानमोठी भुते आपणगत भांडण करून या सर्व देशात गडबड मोंधळ करतील, म्हणून आपण परत जाऊन त्या भस्मककेतूला या सर्वांवर अधिकार करायला नेणू या!" पद्मपाद म्हणाला.

"फार ज्ञान विचार आहे! आपण तसेच करू या." पिंगळ म्हणाला.

"तरमग तू जसे नीच. त्या जंगलातील तो लकव आणि आजूबाजूचा प्रदेश तुला माहीतच आहे. त्याला संभलवून कळून त्याला इकडे नेऊन ये! पद्मपाद म्हणाला.

पिंगळ "होका!" म्हणाला. पद्मपाद महामायिकार्थी हिऱ्याची मूठ असलेली तळवार वेऊन म्हणाला—"तुला पाहून ते

पिशाचन गाडव राहिल. तू तुक्या हातातील तलवारीने भस्मककेतूचे शाखदंड छेदू शकशील हे पहा तुझे मातून!" असे म्हणत त्याने पहा हुबेल फिरविली. त्या पाडोपाड जमीन दुर्भंगकी आणि सीतून रेंगीत एक पाडव पिशाचन बाहेर आले.

पिंगळ महामायिकाची तळवार धारण करून पिशाचन गाडवावर बसला. गाडव हुबेल उठाले. लक्षा, पर्वत आणि जंगले ओलांबित पिंगळ भस्मककेतू होता त्या तळाबापर्वत येऊन पोचला.

तळवार हातात घेऊन हुबेल गाडवावर पेट असलेल्या पिंगळा पाहून भस्मककेतू मोठ्याने एका कणह्या व म्हणाला—

चांदोवा

"मास्तक, प्रभो, देवा, सर्वेश्वर! मला वाचव! हे लोखंडाचे साखळदंड तोडून पुण्य संपादन कर?" असे मोठ्याने ओरडू लागला.

पिंगळ हसत तलावाच्या काठावरच उतरून म्हणाला-"मठा कोणता तरी देव समजून गर्हभेद म्हणत आहेस. मी सामान्य मनुष्य आहे. तू मागे एकदां मला पाहिले आहेस. माझे नाव पिंगळ आहे."

"आपण पिंगळ का, प्रभो! आतां आठवले, महामायिकाच्या समाधीवर हल्ला करण्यासाठी गेलेले ते वीर पद्मनाभ आपसे गुरू का?" भल्लूककेतू म्हणाला.

"होय रे, तुझी स्मरणशक्ती चांगली विस्ते आहे!" पिंगळ म्हणाला.

"प्रभो! जे मायिक सायंदाने जातव ना? महामायिकच्या समाधीत प्रवेश करतां आला का?" भल्लूककेतूने विचारले.

"त्या समाधीत मी प्रवेश केला. हो पहा त्या महामायिकाची मजबलती तलवार!" असे म्हणत पिंगळने ती तलवार फिरवून तिचे टोक भल्लूककेतूला चांगले दिसेल अशा तऱ्हेने पुढे केले.

दुसऱ्या क्षणाला त्या तलवारीतून वीज चमकावी तशी चमक आली आणि ठिणम्या सडातया आणि लोखंडाचे साखळदंड तुटून पडले. जिथे ते साखळदंड तुटले तेथे राखे-छाखे काही जमा झाले. सर्वंक आदचयं नकित करून सोडणारे दृश्य होते. स्वतः

पिंगळही त्यामजबलत्या तलवारीची शक्ती ओळखू शकला.

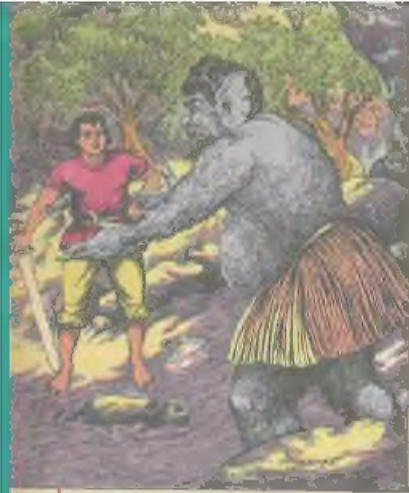
भल्लूककेतूला ती मुक्त वस्त्याचे खरेच वाटेना. त्याने आपला विचार देह ताठ करून उभे राहून पाहिले. त्याला फार आनंद झाला. त्याने कृतज्ञतेने पिंगळकडे पाहिले. मंतर पिंगळ शेवळ जाऊन त्याला साष्टांग नमस्कार करीत म्हणाला-

"प्रभो, आपण मला बंधनमुक्त करून गेला कित्येक दिवसांपासून मी ज्या यातना सहन करीत होतो त्या सर्वांतून मुक्त करून माझे रक्षण केलेस. मी आपल्या कृपेने तरकपानमंतून बाहेर पडलो. मी या घटकै-पादून आपला गुलाम, दास आहे! काय हकूम आहे?"

"बळ, आपण आतांच निघायला हवे.

आपण पद्मपादला जाऊन भेटले पाहिजे. महामायिक आपली सर्व शक्ती घालवून बसल्यावर भल्लूक पर्वताच्या दऱ्या खोऱ्यांत जी लहान मोठी पिशाच्चे आहेत, ती नाशकत्व हाती यावे मासाठी आपसात मारामारी करीत आहेत. त्या क्षुद्र शक्तींना ताब्यात ठेवण्यासाठी व त्यांचे नाशकत्व करण्यासाठी तुझ्या सारख्या शक्तिशाली नायकाची गरज आहे. त्या पदावर तुला नेमण्याचा पद्मपादचा विचार आहे! तसे केले नाही तर ती क्षुद्र भुते गावे व राज्य बांटून घेऊन त्या प्रदेशात गोंधळ माजवितील." पिंगळने सर्व समजावून सांगितले.

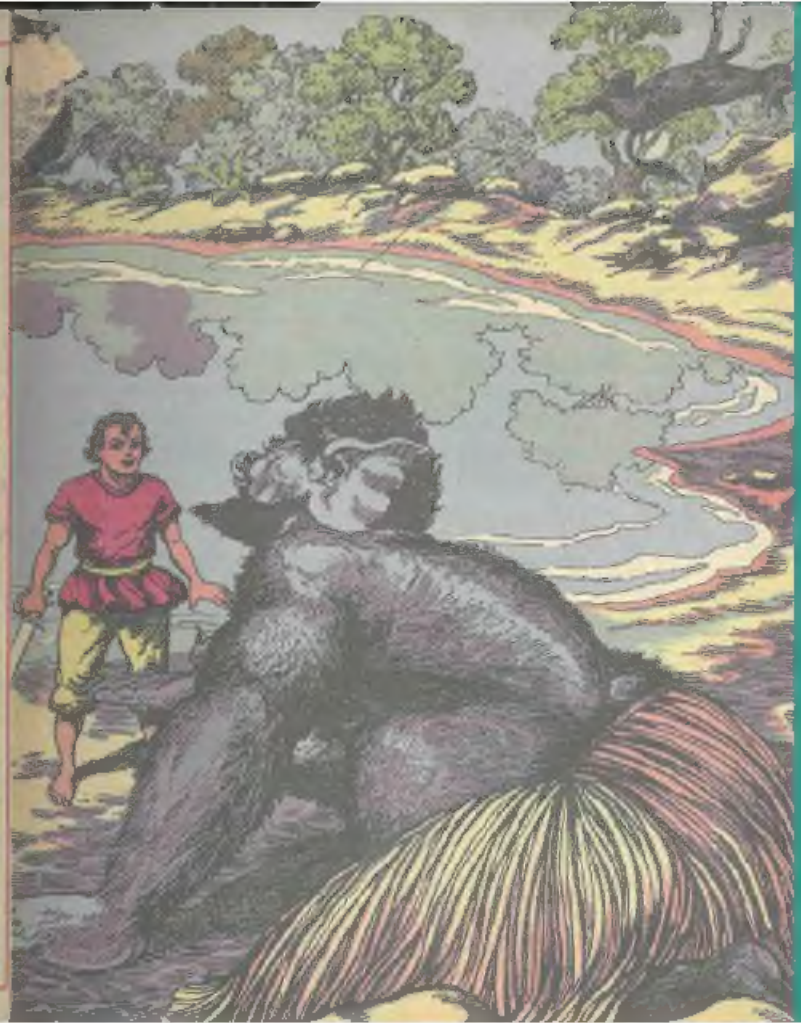

विशळ म्हणाला ते ऐकताच भल्लूककेतू थांबून गेला. दोन्ही हात जोडून तो पिगळाला नमस्कार करून म्हणाला—
“मालक, मला आतां या मुतांवर राज्य करण्याचा अधिकार दको, तो अधिकार मिळाल्याने किती कष्ट सहन करावे जगातील, मला मला चांगला अनुभव आहे! कोणी बोर माझिकाने पिवा शूर साहसी बोर पुरुषाने ही जवानवारी आपल्यावर घ्यावी, कारण मला अधिकार देऊन मार लाऊन कोठेतरी वळून जातलं रहायचे, ह्या अनुभवा आम्ही यापुढीं घेतलेला आहे. मी या बटकेपासून कोवल्या तरी जवानाची चाकरी करून घुम्याने

रहाययाचे ठरविले आहे. नातवात आपण बोर साहसी, साहसी हे मला माहीत आहे, मला आपला एक मुलगा म्हणून आपला स्वीकार करा. पाहिजे असल्यास आपल्या इतर मुलांपासून व नोकरीचाकरांवर नायक म्हणून नेमल्यास मी ते काम करीन.”

“शाबाश, तुम्ही जव्वा आणि भक्ती पाहून मला फार आनंद झाला. परंतु तुला कसा उपयोग करून घ्यायचा याचा निश्चय मी करणार नाही. प्रथम मी पचपादशी बोलून त्याचा सल्ला घेऊन मग तुला काय काम घ्यायचे ते ठरवीन. तर बघ आतां! आपण निघाले पाहिजे!”
पिगळ भागें फिरून निघण्याच्या तयारीने म्हणाला.

विशळ आपल्या गर्दभ वाहूमावर चढून निघेपर्यंत भल्लूककेतू विशाल गर्दभाची कंबळ घेऊन म्हणाला—“आपल्यासारक्या बोर व शौरवशासी ज्योतीने पिवाच्य गर्दभासारक्या बुद्ध प्राण्याचा वाटून शुभ्रत उपयोग करणे बरोबर नाही. माझ्या सारक्याच्या ज्ञानाने बसवे. एका क्षणांत आपणांस मी आपल्या गुह्यकडे पोचता करतो.” असें सांगून भल्लूककेतूने गाढवाला एका हाताने उचलून गरगर फिरवून शाठच्या बर जाकाशात केले.

गाढव नाइलाजाने दुसरा काही मार्ग नाही, जणू रेंकव उडत असलेला पातून सल्लूककेतू मोठ्याने हंसू लागला व म्हणाला—“प्रभो, यासाठी या, माझ्या खांद्यावर बसा.” असे म्हणत पिंगळ समोर गुढवे टेकून बसला.

पिंगळ मागेपुढे व पाहती अस्वलाच्या रुपांत बसलेल्या भल्लूककेतूच्या खांद्यावर बसला. भल्लूककेतू लगेच आकाशात उडाला. पावणी खूबून उडायच्या आत पिंगळला पक्षपाद जोट पडत होता त्या जागी येऊन पोचला.

पक्षपादने भल्लूककेतूला पाहतांच स्मित केले व म्हणाला—“खुशाल आहेस ना? तिकडे पहा!” असे म्हणत तदीस उचलवतून धर येत असलेल्या पाण्याकडे आणि बाजूला दगडगोट्यामधून प्रवाहाबरोबर वहात आलेल्या अमृत्य पक्षांकडे बोट दाखवून “हे सर्व राज्याधिकार मिळविण्यासाठी एकाचा गळा दुसरा कापोत

आहेत. पाहिजेस ना? तु यांची खोदच यावक. यांचा नायक होऊन तू राजा व्हावेस ही माझी इच्छा आहे!”

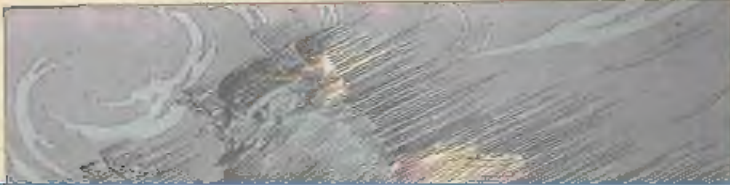
पक्षपाद म्हणाला ते ऐकतांच भल्लूककेतू असहाय झाल्यासारखा पिंगळकडे दीवण पाहू लागला. पिंगळ पक्षपादला म्हणाला—“मी बाला आपला सेवक म्हणून येणार म्हणतो!”

“मला त्यात काही हरकत वाटत नाही. परंतु आपलात मोडणाऱ्या या राजमाळ ताल्यावर आणायला काय करावयाचे?” पक्षपादने विचारले.

“त्यांना कसे मार्गावर आवायचे हे मी पाहून घेईत...” असे सांगून भल्लूककेतू काही बोखणार, इतक्याच एकाएकी तो सर्व प्रदेश एकाएकी किंमक आवाज झाल्याने दुमदुमू लागला. इतक्या मोठ्याने भुसं म्हणालो—“भल्लूककेतू, ओ हो! ओ हो!” असे म्हणत पक्षपाद होता तेथे धावत येऊ लागलो. (कणः)

वीरसेनाचा स्वाधीपणा

विक्रमावित्याने आपला वृद्ध सोडला नाही. तो शावाचकळ गेला, जेत खांद्यावर बाबून घेतले आणि नेहमीप्रमाणे मीन होऊन स्थानान्तर दिशेने चालू लागला. तेव्हा प्रेतात बसलेला वेताळ त्याला म्हणाला—“राजा! कोणते तरी मत्कार्य करण्याचे ठरवून घडवया मध्यरात्रीच्या संधी भयानक अशा या स्थानात तू नेहूनत करण्यास बाध्य झालेला विसरो आहेस. अशी बला हांका वाटत आहे. परंतु त्यासाठी तुला प्रोत्साहन देणारा, कोणो मंत्रवेत्ता तर नाही? तज्ज्ञा सारख्याच्या बोलण्यावर विश्वास ठेवून कधी कधी निराशाच पदरी पडते. संकट मुखां ओढवू शकते. त्याचे उदाहरण म्हणून मी तुला सुवाक याची गोष्ट सांगतो. लक्ष देऊन ऐक.” असे सांगून वेताळ गोष्ट सांगू लागला.

विद्यारण्य नावाच्या प्रदेशात सर्व धारणात पारंगत असून एक योगी रहात असे. त्याच्या आजमात राहून कित्येक विद्यार्थी विद्या संपादन करून स्वदेशी पास असत. अशा विद्यार्थ्यांत मुवाक नावाचा एक जण मंत्रशास्त्रावर अधिक विश्वास ठेवून शिकायला आला होता. योग्याने त्याला मंत्रशास्त्र विद्येत काही आरंभिक गोष्टींचा शिकविला होता.

"मंत्रशास्त्र विद्येत मला आपल्यासारखा पारंगत करा, गुरुवर्य!", असे मुवाक योग्याला म्हणाला.

त्याला उत्तर देत योगी म्हणाला— "मंत्रशास्त्र शिकण्यासाठी सर्व जणांत

योग्यता असतेच असे नाही. तुम्हाला उपयोग समाजाची सेवा करण्याव्यतिरिक्त स्वार्थ-सिद्धी साठी करण्यात नाहीस, असा मला विश्वास होईपर्यंत मी तुला तो शिकवितार नाही."

मुवाक काही काळ त्या योग्याकडे खट्याभक्तिपूर्वक राहून त्याची सेवा करीत राहिला. तरी त्या योग्याने त्याला मंत्रविद्या जास्त खोल शिकविली नाही.

एके दिवशी मुवाकने योग्याला नम्रपणे विचारले— "गुरुवर्य, आपणांस माझ्याभर तसा विश्वास कैव्हां उत्पन्न होईल?"

योगी क्षणभर कांढून विचार करून म्हणाला— "उज्ज्वल देशाची राजकन्या विद्युल्लसा हिच्याशी मी विवाह करील तो एकदाच मंत्रविद्या अवगत करून घेण्यास योग्य आहे."

ते ऐकताच मुवाक गुरुवयांचा निरोप घेऊन उज्ज्वल देशाचा निघाला.

तेथे राजधानीच्या शहरात त्याने त्याला घेत होती तेवढी मंत्रविद्या वापरून काही प्रयोग केले आणि नागरिकांना आश्चर्यचकित करून बोटले. ही बातमी महाराजांपर्यंत पोचली. राजाने त्याच्याकडे निरोप पाठविला व जास्तभर म्हणाला—

"आपण मंत्रविद्येत निष्णात असल्याचे ऐकता आपण आजच्या अस्त-पुरात आपल्या

विद्येचे प्रदर्शन करून आपले मनोरंजन करावे, अशी विनंती करीत आहे!"

तेव्हा मुवाक तत्पणे म्हणाला— "मी आपल्या इच्छेविरुद्ध काही करीत नाही. तरी आपणांस वाटते तसा मी इंद्रजाल विद्येत निष्णात नाही. विद्यारण्य प्रांतात निवास करणारे एक महायोगी आहेत, त्यांचा मी शिष्य आहे. आपली राजकन्या विद्युल्लसा एका विशिष्ट कारणांने जन्मली आहे. त्यांच्या आज्ञेप्रमाणे मी आपल्या कन्येशी काही बोलून आनं म्हणत आहे."

राजाने होकार दिला. अंत-पुरात मुवाकच्या मंत्रविद्येच्या प्रदर्शनाची व्यवस्था करण्यात आली. सर्व जण मुवाकच्या मंत्रशक्तीची स्तुती करू लागले.

प्रदर्शन संपल्यावर राजकन्या विद्युल्लसा त्याचे अभिनंदन करण्यासाठी आली. तो तिला विचारू लागला— "कसे वाटले माझे हे प्रदर्शन?"

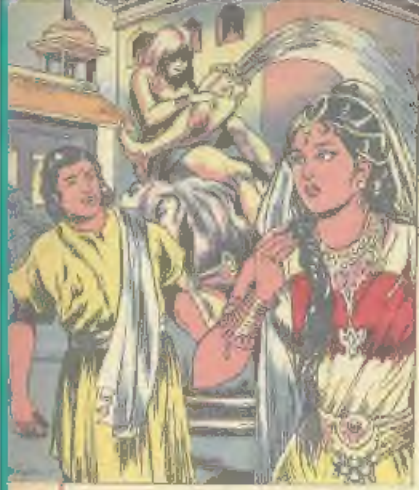
"मी उन्मा आयुष्यात इतके अव्यक्त मंत्रविद्येचे प्रदर्शन पाहिले नाही." विद्युल्लसा म्हणाली.

"तु पाहिलेस ते मंत्रशास्त्रातील एक सहस्रांशच होते." मुवाक म्हणाला.

"तर मग आपणात जेवढे ज्ञान आहे, ते सर्व दाखवून आम्हाला माणसी आनंदित करावे!" विद्युल्लसा म्हणाली.

"मला एवढेच ज्ञान आहे. मला आपली शक्ती आपली वाडवावयाची असले तर तुम्हा मदतीची गरज आहे." मुवाक म्हणाला.

“सांगा, माझा हातून होईल तेवढी मदत भी करीन.” विद्युलता म्हणाली.
सुवाक बोटावेळ सांगपुढे केल्यावर म्हणाला—“तू माझ्याशी लग्न केले पाहिजेस. तेव्हा मी या जगात अद्वितीय मंत्रवेत्ता होईन. सर्व जगावर आपले राज्य होऊ शकेल.”

विद्युलता घोडी चिंतित होऊन म्हणाली—“आता मी काय करू? अहो, तुम्हांला मदत न करण्यामुळे मी केवढी दुर्भाग्यवाली होते आहे! कारण माझे लग्न विजयपुरीचा राजा वीरसेन याच्याशी ठरले आहे. ते उद्यांच इकडे भेणार आहेत!”

हे सर्व ऐकताच सुवाकला सर्व उक्ताह घंड पडला. त्यानंतर काही वेळ विचार करीत राहल्यावर तो विद्युलतेला म्हणाला—

“तू वीरसेनाशी विवाह केलास तर फक्त विजयपुरीची राणी होशील. माझ्याशी विवाह केल्यास तर तू सर्व जगाची राणी होशील.”

“मी तरी काय करू? मला आपले मत बदलता येत नाही. जगाची राणी होण्याचे माझ गला नाही, म्हणावयाचे!”

“तुझ्यामुळे मला जगाचा चक्रवर्ती होण्याचे माझ नाही, म्हणावयाचे! त्याचे फळ तुला भोगावे लागेल! मी वीरसेन येईपर्यंत येथेच वाट पहात राईतो!” सुवाक म्हणाला.

दुसऱ्या दिवशी वीरसेन राजधानीत आला. सुवाकने त्याला भेटून आपली गोष्ट त्याला सांगितली.

सर्व ऐकून घेऊन वीरसेन फार शांतपणे म्हणाला—“राजकुमारी व मी दोघांचे परस्परोंवर फार प्रेम आहे. तुझ्या मनात आणखी काही इच्छा असेल तर ती पुरी करण्याचा मी प्रयत्न करीन.”

ते उत्तर ऐकून सुवाकला भयंकर राग आला. तो दांतओठ चावून म्हणाला—“तू कुरूप हो!”

त्याच्या भयंकरावतीमुळे वीरसेन कुरूप झाला.

“आता पाह्यातो, विद्युलता तुझ्याशी क्या विवाह करेल ती!” असे म्हणत सुवाक यांचे तोंड कसून हसू लागला.

वीरसेनाने आश्चर्यात आपले तोंड पाहिले. ते बदलेले रुज पाहून त्याला रजावते पाडले. आता विद्युलतेनवळ करत जाण्याचे असत तो विचार करीत असता, काय बदले हे कळण्यावर विद्युलतेने आपल्या एका समीचरोवर त्याच्याकडे निरोप पाठविला.

“मी तुमच्या संपाकडे पाहून तुमच्याशी प्रेम करीत नाही. तुमचे मत व स्वभाव पाहून तुमच्यावर माझे मन बदले.”

ते ऐकून वीरसेन सुवाककडे पाहून म्हणाला—“तू आजचे प्रेम किती अधिक आहे, याचा विचार केला नाहीस. कुरूप असूनही विद्युलता माझ्याशीच विवाह करणार, म्हणत आहे!”

सुवाक वास्तव विडून म्हणाला—“तिचे प्रेम किती मोठे असो, मुला काय वाढते! तू हे रूप घडून तिला योग्य घर सोपवशील असे तुला वाटते का? तिच्यावर खरे प्रेम असेल तर तू तिला बिसर. याच्याशी तिने विवाह केला तर ही जगाची राणी होईल.”

ते ऐकून वीरसेन हसून म्हणाला—

“विद्युलतेला मी योग्य घर असेल तर ती

गोष्ट तिने बोलायला हवी! मी कशाचा तसे मानावे? माझा विवाह नक्कीच होणार!”

अशातच ते सुवाक त्या दोघांचा विवाह बांबवू शकला नाही. विवाह सभारंभ तंपटांच वीरसेनला पूर्वरूप प्राप्त झाले.

सुवाकला फार वाईट वाटले. त्याचे सर्व प्रयत्न आणि युक्त्या फोल ठरल्या. तो परत आपल्या मुककडे जाऊन म्हणाला—

“गुरुवरी! माझ्या सर्व प्रयत्नात विघ्नच विघ्ने झाली. कारण वीरसेनचा स्नाई! असे सांगून जे घडले होते ते त्याने सविस्तर सांगितले.

माहिळे व म्हणाला—“तू मंत्रविद्या शिकण्यास योग्य नाहीस हे स्पष्ट ज्ञाने.”

वेताळ बेंबरे लोष्ट सांगून म्हणाला—
“राजा, मंत्रवेत्ता योगी व सुवाकण्या गुरूचे वर्तन अन्यायाचे काढत नाही का? आपला शिष्य सुवाक याला राजकन्या विमुक्तते-विषयी त्यानेच सांगितले होते ना? तो प्रपत्तीत अयशस्वी होऊन परतल्यावर त्याला, तू मंत्रविद्या शिकायला अयोग्य आहेस असे म्हणायचे, हे कसे काय स्वाभ्यक्त व बमाला बनवून होऊ शकेल? स्वतः कुलप क्षात्रातून राजकन्येची विवाह करण्याचा आग्रह घेवणारा वीरखेन स्वाधीन नाही का? तसा स्वार्थी कोठ मिळेल का? वा यकाचे समाधानकारक उत्तर नाहीत असून तू दिले नाहीस तर तुझ्या बोक्याची खंभर घकले होऊन तुझ्याच पायावर खोळी लागतील!”

निकमादित्य म्हणाला—“योग्याच्या वामण्यात अन्याय अवश्य असत नाहीच

सुवाकच्या विवाहात ते नवरात्र म्हणजे आठ महिन्यांचा प्रवास होऊन तो नवरात्रात येऊन घडणारे यत्न घडण्यावर कुलप हे मंत्रवेत्ता राजकन्याचे गुरूचे वरदान असे म्हणून त्यानेच सांगितले होते. आता वीरखेनाच्या राजकीयवर्तना सुवाक ज्या स्वार्थवृद्धीन राजकन्येचा विवाह करणार होता ते त्याने व त्याच्या बंधूतांच ओळखून त्याच्याकडून तो थोडी मंत्रविद्या होती तिचा उपयोग करून त्याने वीरखेनाला कुरूप केले होते. पूर्ण मंत्रविद्या जागली असली तर जपत त्याने किती जन्मोप जन्म करताना वीरखेनाला याहाविक क्षात्रातून म्हणूनच त्याची मंत्रविद्या शिकवून आपल्याला मूळ रूप वाळू हे दृष्टा पाहून कळेल, त्यानं जे केले ते सत् मंत्रवेत्ताच केले, स्वार्थवृद्धीने नव्हे!”

अद्या तन्हेन राजाचे मौन भंग होऊन वेताळ प्रतासत तर्हीसा झाला आणि सांगताना जाऊन सोबकळी लागला.

शिवशिवणारी सोनदेव

आज सोनदेव नावाचा एक शेतकरी रद्दाल असे कोणी जावल्या कामासाठी बाळगून घेतला तो 'कुचकामाचा' म्हणून पाणउतारा करे.

एकदा स्वतः सोनदेवाला कामातिमित सोनदेवाचा गावी जावे लागले पार राजा झाला होती म्हणून कोणाच्या घरी न जाता घराबाहेर त्याला रहावे लागले. अन् येईना म्हणून तो झाटंबर या झाडाखाली त्या कुडीवर खोळत असता तो कोणी खोलीतून त्याला संभाषण करताना

“तुम्ही उजाडल्यावर मजकरी वर आंबवाडोला संभार म्हणता” त्या संभार तुम्ही कोणाच्या घरी उतरणार, नाही सांगितलत?” एक आवाज.

“सोनदेवाच्या घरी!” दुबरा आवाज

‘कुचकामाच्या सोनदेवाच्या घरी, होय ना?’ असा हिवा आवाज होताना

त्य पाठोपाठ दुबरा आवाज शिवणारी सोनदेव होऊन—‘असे का म्हणालात ही’ तुमच्या गावात सोनदेवाच्या कोणी श्रमिता नाही, असे ऐकता! पला एकदा एक दुला आहे सोनदेव घरदार व संपत्तीच्या बाबतीत असाच्या बरोबररीचे वाहेत असे मला वाटते आहे, त्याची मुलगी माझ्या मुलाचा दोग्य होईल, हे विषयासाठीच मी खिचवाडोला जातो आहे त्याच्या विषयी म्हणाला जे माहेरी आहे ते सर्व सांगितलेवर मी तितक्या दूर जेव्हाची घरजवळ टांगार नाही.”

शेनतर प्रथम आश्रय शाला तो म्हणाला—“तसे तुम्ही मुलाचे बाबरीच्याचे कारण नाही हो! सोनदेव गावातले सध्या

4

तमें म्हुटण्या बरोबर म्हाराजाच्या मनात त्याच्या गणिताच्या ज्ञानविषयी व त्यात लागलेल्या हिदायविषयी विचारा- बंधे वाटले. त्यांनी मने विचरलेही.

म्हाराज, आपण स्वतःच निवेदनाच्या मुताल, विनय व निमल या विषयका कोणा एकाला एवढ्याच तुलना करून त्याच्या योग्यते विषयी पाहिले तर तो दोन सुचीन्दा एवढा डरेन वस्तु त्यांच्यामार्फत कोणत्या दोघांनाच बेळन तुलना करून पाहिले तर ते दोघे एवढ्या सुचीन्दा- एवढेच ठरतील. आपली एक श्राव्ये कारक गोष्ट अशी की आपल्या निपा अधिकाऱ्यांना मिळून तुलना करून पाहिले तर एका सुचीन्दा एवढे सुद्धा होऊ शकणार नाहीत" विवेकवर म्हणाला.

म्हाराज धट्टा करीत विवेकब्राला म्हणाले—“आपला प्रत्येक अधिकारी दंत- दोन सुचीन्दा बरोबर आहे जसा प्रारंभ करून तिघांनी मिळून प्रयत्न केला तरी एका सुचीन्दाएवढे होऊ शकणार नाहीत हे जसले गणित ऐकले की तुला योग्यत शास्त्राचे केवढे ज्ञान आहे ह्याचा प्रचार जाऊन तुला साधा गुणाकार तरी एता का, हा विचार मनात येतो.”

‘म्हाराज तुम्ही मला लहान खानड काढून मिळित येत नाहीत असे (जगात) न

तर ते मी एकजण मान्य करीन परंतु मला गणित शास्त्रात प्रवेशही नाही, असे म्हणालान तर आज ही माग्य करणार नाही आपण परवानगी घाल तर आपल्या खचित याची माग्यत कितपत आहे याविषयी मी केवळ गणित वसे आहे निवेदन करायचे म्हणतो.

‘होकर वधू’ असे म्हटल्यास मला म्हाराजांनी नान हलवले आपल्या गणिकाऱ्यांची प्रतिभा

वेधायकती व योग्यता आपणांस माहीतच आहे जेव्हा तिघे व्यक्तीवर सर्वांनी मिळून काम करा अशी एक जबाबदारी ठाकती होती. एकाच ग्हेक्या योग्यता या तिघांचा त्यांचा त्यांचा व्यक्तत्व आणि अहंकार ही मिळून एकाच गणतत्वावर जायला प्रयत्न करू शकत नाहीत म्हणून या तिघांना मिळून विचार केला तर एका सुचीन्दाची ते बरोबरी करू शकणार नाहीत असे मी म्हटलं दोघे असतील त्या प्रमाणेच ग्हेक्यावर त्यातून ही वास्तव तुलनात्मक मतमेव साधा तरी एकाच्या

विचाराची दुसऱ्याची विचार मिळणे शक्य आहे. म्हणून ते एका सुचीन्दाची बरोबरी करू शकतील असे मी म्हणालो.”

म्हाराज म्हणले—“कोल पुढे, पांजलास का?” “अस्यत प्रतिभावान व योग्य जशा आपल्या तिघा अधिकाऱ्यांचे कोणा एकाला आपण जबाबदारी सोपविली नसतील तर तो दोघां सुचीन्दांची बरोबरी करू शकला असता असे मी सांगिते म्हणू शकेन” विवेकवर म्हणाला.

निवेदनेवरून आपली बाबू समष्ट केल्यामंतर त्याच्या गणितशास्त्र कपलेने मर्म व प्रतिभा- वान व्यक्तीची मानसिक समस्या कशी असते याची कल्पना म्हाराजांना झाली त्यानंतर म्हाराजांनी त्या अधिकाऱ्यांना पाळीपाळीने नेमून आपली जबाब- दारी संवाळण्यास सांगितले काही काळ लोटल्यावर म्हाराजांना आपल्या अधिकाऱ्यांची योग्यता विदूषकाचे सोमि- नाहीत असे मी म्हटलं दोघे असतील त्या प्रमाणेच ग्हेक्यावर त्यातून ही वास्तव असल्याचे आढळून आले

दोन सुचीन्दा गवना आहे असा साक्षात्ताची आहे योग्यतेत कोणी सुचीन्दा वेधे करीनाही कनकादिश म्हणून म्हणाला—‘आपल्या देशातल्या व्यक्तीचा अभिमान प्रत्येकाला असावा, तसे तू बोलतो आहेस.”

म्हाराज म्हणाले ते न आवडल्या सारखे तोंड करून विवेकवर म्हणाला—‘मला गणित शास्त्रात खणिले पाहिले आहे ही गोष्ट आजपर्यंत आपणांस सांगायला मला योग्य सधे साभली नाही मी थोडे कळाये म्हणून कुतूहलाने सुचीन्दा आणि आपल्या अधिकाऱ्यांची तुलना करून पाहिली व काही हिशोब करून पाहिला. त्यामुळे मी आपणांजवळ तसे निवेदन केले.’

उत्तम चित्र

अजित कुमारानी राजकुमार राजकुमारी भाणि एकानुन एक सुंदर दिवसानी चित्रे २०००
आपनी एक अटल वक्तारी जमीन को भवानी २००० और वीर कानूनन अ जकुमार
आपनी एक अटल वक्तारी जमीन को भवानी २००० और वीर कानूनन अ जकुमार

राजकुमार राजकुमारी सुंदर दिवसानी भाणि एकानुन एक सुंदर दिवसानी चित्रे २०००
आपनी एक अटल वक्तारी जमीन को भवानी २००० और वीर कानूनन अ जकुमार
आपनी एक अटल वक्तारी जमीन को भवानी २००० और वीर कानूनन अ जकुमार

वे चित्र भाषानी कोषादे नमून भवानीच्या राजकुमारीचे होते
आपनी एक अटल वक्तारी जमीन को भवानी २००० और वीर कानूनन अ जकुमार
आपनी एक अटल वक्तारी जमीन को भवानी २००० और वीर कानूनन अ जकुमार

त्याने आपली परंपरायारी असे काय आहे? तुम्हा जाणो आणखी कोणी असतो
आपनी एक अटल वक्तारी जमीन को भवानी २००० और वीर कानूनन अ जकुमार
आपनी एक अटल वक्तारी जमीन को भवानी २००० और वीर कानूनन अ जकुमार

राजकुमारी प्रथम खंडित झाली नंतर तेव्हाचदा हुकूमतीची सगळी वस्तु कळत
आपनी एक अटल वक्तारी जमीन को भवानी २००० और वीर कानूनन अ जकुमार
आपनी एक अटल वक्तारी जमीन को भवानी २००० और वीर कानूनन अ जकुमार

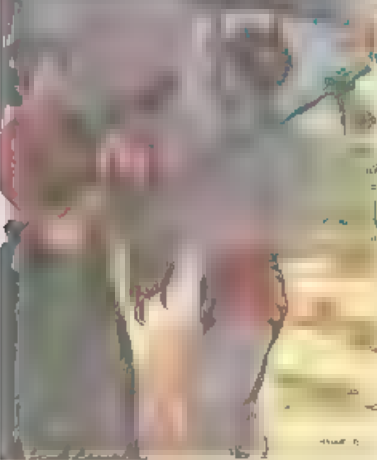

माहूत राजा झाला

खुदादान काशी येथे राज्य करीत त्यांनी त्याला बाहीबाई दिला की मासुव्य-
असलां कोबिलव वाराणसी वपळप भर सुखी रहा त्या आशीर्वादामुळे
एक साधू म्हणून रहात होते ते भिक्षे- माहूताने मासुव्य सुखी झाले.
करिता एकदा राजधानीत गेले आणि एक दिवशी राजा माहूताने एका
एका माहूताच्या चरा समोर येऊन देवळाच्या मंडपात एक काकूड कोष्या
घेवे चाहिले हा माहूत हल्ली घरग्यात झोपला. संधारीच काही झाले
व त्याला काढून तेव्हाच मोठा पटाईत होती त्यापैकी एका साड्यावर काही
होता तो राजाच्या गजशालेचा प्रमुख कोंबड्या झोपला होता झाला लो
होता काहीतरी खुडबुड झाली तव्हा एका कोंबड्याची झोप मोडली व त्याने एका
पसकन फडफडविणे ऐकून एक वाळकी काटकी खाऊन्या फांदीवर झोपलेल्या
कोंबड्याच्या अंगावर पडली. त्यामुळे त्याची झोप मोडली
ह्या कोंबड्याने रागाने पाहिले आणि म्हणाला-“हत्तका गर्व चांगला नाही!
कोण माहूत असे वाटले तुला? मी अतिथि म्हणून रहिल परत जाताना सामान्य कोंबड्या नाही माझं मांस

बोविसत्त्वाना माहूत माहूताने त्यांना अत्यंत श्रद्धा भक्तिपूर्वक नमस्कार केला आणि त्या घरात वाळावून घेतले त्यांना जेवणका वाढले आणि बलवंत नक्षत्रने म्हणाला-“आपण काही दिवस तरी माहूत घरी भावने जातिथि स्वीकारावे, अशी विनंती करतो वट्टे
बोविसत्त्व एक शत्रुवद्वाभर माहूतकड काढताना राहिल परत जाताना सामान्य कोंबड्या नाही माझं मांस

बाकावर चढला. त. राजाच कण्यारा कोबडा भाडे तर तुमला धनी काणारा कोबडा हुवा कराल. तसा दिवांग करुन त्याने खाकाच्या फाद चरचप कोबड्याला सांडल आणि वरुषा कोबड्याला जोऊन बरल आणि खाली उतरुन भाता मो घरी गला.

धनी पोचताच त्याने बायकोला बोलावून विचारले- 'तुला माझीन आहे का, तू राणी होणार आहेस.'

त्याची बायको राजाने म्हणाले 'जसत्मा मया मकी माकस माझ्या मया नी जाकूड फोडयाची बायको आहे, त्याच्याशी लग्न केले आहे. मला त्यात समाधान आहे!'

लाकूडफोडया मोठ्याने हुंघून म्हणाला 'होय, माकडे फोडून आयुष्य घालणिया तुला मवरा सिंहासनावर बसणार जाऊ हा पहा कोबडा पहिल्याने त्याचे मांस शिजवून तयार कर' मसे सांगून त्याने तो कोबडा बायकोच्या हातात दिला व त्या कोबड्याचा महिमा बायकोला सविस्तर सांगितला.

त्याच्या बायकोला जो आनंद झाला तो एवढा तेवढा नव्हता तिने लगेच कोबडा कापून त्याचे भस्म शिजविले. लाकूड फोडया बायकोला म्हणाला.

'बायको प्रथम नदीवर जाऊन भांबोळ कर या नदी जेथू या.'

दोघांनी खोदा भात व त्या बरोबर काबड्याचे मांस एका मडक्यात ठेवले आणि त्याच तोंड धट्ट बंद करुन नदीवर ते उरून स्नानाला गेले.

त्यांना मडके नदीकाठावर एका जागी ठेवले आणि नदीत स्नानाला उतरले. त्यांनी नदीचे पाणी वाडू लागले, आणि काठावर ठेवलेले मडके पाण्याच्या प्रवाहात वाहू लागले.

लाकूडफोडया यांनी त्यांच्या लक्षात येऊन त्यांनी म्हणाले 'मा राजा माण तु मनी हाण्यात घेऊन दिवांग करुन घेऊन करणार' दावात करुन पळ पळ.

त्या वेळी नदीच्या काठाकाठाने दूर भेगदी खाकी बांधिल्याचे आलेख्य करणारा बाहुल नदीत एका हत्तीला बुडून स्वांग घालीव होता त्याला नदीच्या प्रवाहात वहात असलेले मडके दिसले त्याने तो मडके पकडल आणि तोंड उघडून पाहिले तर थोड्याच वेळा पुढी शिजवलेले मांस व भात होता तो चकित झाला, त्याला खूप भूक लागलेली होती त्याने लगेच मांस व भात घोटकर खाऊन घेतले.

ही गोष्ट घडली त्याच्या तितक्या दिवशी वारापसी मगरावर शत्रुनेष्ट्यानी स्वारी झाली राजाने माहुताचा वेप घातून केला आणि माहुताला राजाची वरुन व आभूषण करण करवाला लावली. बायको माहुताच्या

बायकोच्या खूप मोठे मन लाभेल, समजलास!

ते ऐकून वरुषा कोबड्याचा कोबडा आदळावा हुंघून म्हणाला- 'माझ मोठे पण तुला माहोत माहीसे दिसते आहे मांस खाणारा खानेने राजा होईल' त्याने बायको घोर पणाने मुपित उघड सांगितले.

ते संधाय लाकूडफोडयाने ऐकले आणि त्याला फार आनंद झाला, तो काही वेळे हालचाल केल्याशिवाय व काही आवाज केल्या शिवाय पडून राहिला, पुन्हा कोबडे होवा जालेले असा विचार करुन तो जागा राहिला आणि काही आवाज केल्याशिवाय

तथा न कसला तर आपल्या 'मद'ला धावा राहणार नाही या विचाराने राजाने हे सर्व केल होते

स्वामी करून आलेल्या शत्रूत राजाला जिवंत घरायचा विचार केला होता म्हणून राजाला न झारता त्याच्या हत्तीच्या माहुताला बार करून राजाला जिवंत घेऊन त्याच्या बाट घातला. त्याची माहुताचा वेध करून बसवल्या राजावर बाणवृष्टी करून त्याला ठार केले. राजा होऊन अंबारीत बसलेल्या माहुताला शत्रूचा डाव कळला तो रणांगणावरून पळून न आतां शत्रूचा सूत्र उगडायचे ठरवून त्याने शत्रूला शोयने तोंड दिले

सामुळे वारणासीच्या सेनिकां मध्य उरसाह वाढला व घनघोर युद्ध झालं वाराणसीचे सेनिक मुकल्या सिंहासारखं शत्रूच्यावर चवताळून सुटून पडले किथ्थेक शत्रूसैनिक हुराहुर झाले जे उरले ते रणांगणावरून पळून गेले युद्ध थांबले आपल्या विजयाला कारण

आपल महाराज नमून त्याचा माहुत होता ही गोष्ट मध्याच्या व दरबारी लावन माहुत होतो राजा वरण पावला तेव्हा खुश्या राजाची निवड करण अ वदवक होते. मृत महाराजांना मूलबाळ नव्हते

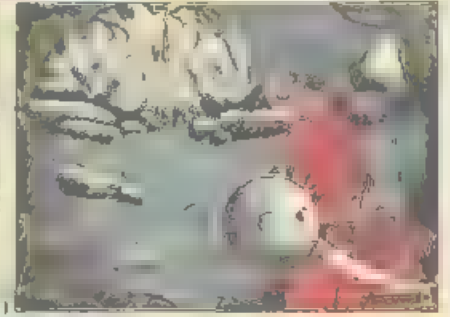
राजाचे दुसरे पुत्र होता म्हणजे महाराजांना वत व मध्याच्या व वामन घाण राजसूयुद्ध याह्यात विल नव्हता आपल्या राजा होण्यालायक हा महान आहे

आपल म्हणण वरधर आहे. माहुताच्या पराक्रमा मुळेच नाहीका आपण विजया झाली! शत्रू पळून गला व वारणासीचे रक्षण झाले म्हणून सिंहासनावर होण्यास माहुतच अधिकारी आहे ' प्रधान म्हणाला

सेनापती व इतर सर्व प्रमुख अधिकारी पुरोहित आणि श्रध्दानाथ अनुमोदन मिळाल्यामुळे माहुतच राजा झाला त्याच्या इच्छेनुसार बोधिसत्त्वांनी मुख्य सल्लागार म्हणून समजूक झाली,

महाराष्ट्र व पोरनेच यांचे युद्ध लढवताना हाऊ लढवताना विजयाला अनुमोदन मिळाले वाराणसीचे अनुमोदन मिळाले वाराणसीचे अनुमोदन मिळाले वाराणसीचे अनुमोदन मिळाले

छत्रपती शिवाजी-२

आपला राजा शिवाजी बोंबल्याच्या केंद्राने मुलून मुख्यपत्र परत आल्यावरून १५७४ महाराष्ट्रावर उल्लेख झाले. ह्या यावरील शिवाजी 'छत्रपति' ही पदवी घारण करून सिंहासनावर झाले

ह्यावेळी शिवाजीचा व्यवहार शौरवपूर्ण असे हिंदूधर्माचा अधिपान असूनही इतर धर्मातील शिवाजीचा व्यवहार अत्यंत औदार्यपूर्ण जसे शत्रूचा शिवाजीला कुराणाची इत वाचनाची होती. तो त्याने एका मुस्लिम धर्माधर्माच्या घेऊन म्हणून शिवाजी

मोयलांती त्याला कॅव्हे कॅव्हे असे
 बुद्धी मध्ये हांमला कॅव्हे असा
 मॅड हॅमिंग्टन, कॅव्हे असा
 मॅड हॅमिंग्टन, कॅव्हे असा
 मॅड हॅमिंग्टन, कॅव्हे असा
 मॅड हॅमिंग्टन, कॅव्हे असा
 मॅड हॅमिंग्टन, कॅव्हे असा

[illegible]

सत्रांतून लढत त्यांच्या धाकट्या माद
राजाराम यांचे साला त्याच राजाराम
प्रथम जिजावन व लढत राहत
प्याला नेतल शिबुला यशस्वीपणे नेतू
केल ह स १७०० मध्ये राज रायन
जावला देह देवेपक्षी युद्ध करीत हिला
ह्याच्या भूतूतोर त्याची राजी राह
भाईने राखणुणे तातो नेतल धराडबाप
नेतूच राखणुणे नेले नाच्या
भारतपक्षी तातो मित्राची नाही

गाढवाचो किंमत

कैसे शहरात एक भावकार रहान असे
तो अखत लोभी होता त्याच्याकड
पणत्या मित्राकडून न राखी गरज
पाहून कधी जस्त प्याज घेत असे गरजू
लोक देतही

ज्योरा तो काग हशार म्हणून फार घमंड होती तो म्हणत असे— काय जाणते त्यांना मला फॅसवणारा या जगात कोणी नाही, म्हणावे.”

एकदा बार तश्च मूर्ताया मनात आले
या सावकाराची खोड ओढली वरहिं
काही तरी तपास घेऊन ते निघाले.
त्याच्या पैकी एक एका सावकाराने बघून
त्या संवसाराकडे बघून रडून पडला. अर्ही
तपास जवळ वीनार आहेत पण मला
मोड द्याय काही हो।”

“बेतो की! परंतु एक गोष्ट लक्षात
 देना, मला खोब कपीशन मिळालं पाहिजे”

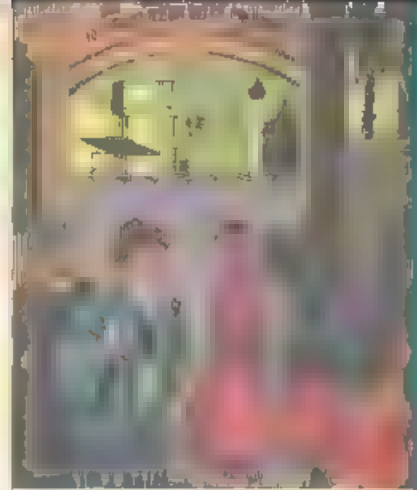
यसे सांगून खासकार मोठ मोठ लागला
 हुनकसात कोठूत तरी ल्याचे तिथे तरुण
 मित्र बाले आणि गाढवाकडे पसार सख प्रवृंक
 पाहू लागले स्थाना पेकी एकजण काही-
 तरी नुपित सांगितल्यासारखा हलक्या
 आवाजात म्हणाला- हाच तो ! देख
 गाढव !

"कहने का ?" उत्साहान दूसरा तरुण
 रयाला बिचारू लागला

'कोण्डास ठाऊत ! भला नाही सर
वाटत' विसरा झुगाला

' शय्य हे ! आपल्याला पाहिजे असं सर्व
माळवं हेच ! केवळ भाला बिकस विवाहान
सर पाऊन त्याच्या मातकाचा ' इतर
दोघे मृगाले ।

तै गान्ध्यावर समझेल्या सरुगाजनळ
जातुन विचार जागले-“तु आपलं हे
गान्धे फेवड्याला दिकनार ?”

दोनश का विवाह लागला. गाढवाला त्या गोष्टीस कबूल झाला. सावकाराने दहा हजार दोनश आणि बिल आणि गाढव घेऊन गेला.

तो त्या तिघां तुरुंगाजवळ येऊन म्हणाला तुम्हांला हे गाढव हजे असेलतर बीस हजार दोनश दिले पाहूजत ते तुम्हाला मान्य नसेल तर मीच गाढव ठेवून येतो.

तुरुंगाती गाढवाकड लक्षपूर्वेक पाहिल व म्हणाले-“आम्ही इतके दिवस हे गाढव विकत ध्यायचे म्हणत होतो तेच हेता की नाही असा संशय आम्हांला होतो आहे तूच ठेवून वे।” अर्धे म्हणत तेथून निघून गेले. सावकार संतापला त्याचे सर्व अंग रागाने भरपड कापू लागले म्हणाला-“बाबा! मी त्याला दिलेल्या दहा हजार दोनश बरोबर सहाय्य केले तर दोनश दोनश देण्याचे तुम्ही कबूल केले होते ते दोनश दोनश घेऊन या आणि गाढवाला घेऊन जा.”

“तूच हे गाढव ठेवून वे, म्हणत सांगितले ना बाबाही!” म्हणत तिघे नव्हत निघून गेले.

सावकार मोठ्याने ओरडून म्हणाला “वाटेत जाणारे सर्व गृहस्थ हो, व या रस्त्यावरून जाणारे दहा एक जण वेढे जमले व विवाह लागल- न य भानगड आहे?”

सावकाराने तिघां तुरुंगाकडे वाट दाखवून म्हटल “इया तद्गृहस्थानी विकत व म्हटले म्हणून हे गाढव मी दहा हजार दोनश घेऊन विकत घेतले. आता हे लोक मान्य कडून हे विकत ध्यायला तयार नाहीत.”

“दहा हजार देऊन गाढव विकत घेतलन?” म्हणजे तू इतका की कूटा आहेस?” एक व्यक्ती म्हणाला सर्व पत्न बर घरून हुसत निघून गेले.

खरोकरचे सावकारचे जे नुकस न झाले ते किती? नऊ हजार नऊश पंचाण्णव दोनश! त्याने विकत घेतलेल्या गाढवाची किंमत पांच दोनशाने प्राप्त नाही.

राक्षसिणीचे उगकार

नाशयणपुर गावी भोमू नावाचा एक तपस्यु ब्रह्मचारी होता. तो गुणवान धार्मिक होता. परंतु स्वभावाने सोडा भावशी होता. त्याच्याजवळ वडिलांनी वारस ठेवलेले एक छोपडे व त्याच्या चारी बाजूरी जमीन तेवढी होती. हुंडा दाग-दानवाणिज्ये वगैरे देण्याची शक्ती नसलेल्या एका बरोबर माणसाने त्याला त्यापली मुलगी देऊन आपला सावई कसून घेतले. मुलीचे नाव हो न ये यली.

स बरो बाल्या बरोबर तिने नवऱ्याचा आलिंगन घालविण्यासाठी अनेक प्रयत्न करून पाहिले. परंतु भोमूच काही बदल जाणवत नाही. या सर्व प्रयत्नांचा काही उपयोग नाही. असा विचार करून तिने शारडे च्या चारी बाजूला जी पडीत जमीन द व तीत केळीची व मारजाची रोपे लावली आणि उरलेल्या जमिनीत घाजो-

पाला लावण्यासाठी जमीन खणून जत घालून घाली केली.

केळ्याचे रोपे मोठी झाली आणि केळ्याचे घोस आले. ते घोस काढून तिन कुदरातल्या बाजारात आठून विकून यायला नवऱ्याला सांगितले.

त्यादिवशी भोमूची संवयाप्रमाणे कोठे जायची इच्छा नव्हती. तरी बायकोच्या सांगण्यावरून त्याला जावेच लागले. ती घोस छांदावर ठेवून रस्त्यावरून निघाला तेव्हा मैदानीत मागून हाक मारली व म्हणाली-“वाटेत जाणल आहे, कोठे तरी कांगलीशी वार सांगली पाहून सोपल बरे का? भोमी जाऊ नका काळीज पहायच्या आत बरी परत या.” असे सांगून तिने त्याला सावध केले.

भोमूने बाजारात केळ्याचा घोस विकला आणि आलेल्या पैयातून एक

अहो, मी किसी घाबरले होते म्हणून सांगू! नाही नाही ते विचार मनांत येत होते." तिच्या मोठण्यांत गोबा राग होता.

भायले भिंगिलीला ब्रह्म राक्षसीची गोष्ट सांगितली तर ती घाबरेन जाईल म्हणून त्याने ती गोष्ट गुप्ततेने ठेवली त्याने याणजेला नवा आरसा पाहून मैथिली बघू होऊन गेली. कुसुच्या दिवशी दुर्यास्त होऊन मंग्यावर भीम बायकोला 'हा आलाच' असे सांगून घरातून बाहेर निघाला. इतका आळशी माणूस हा, आणि या वेळी कोठे निघाला असावा असा विचार करून मैथिली अकित झाली त्या रात्री भीम ब्रह्म राक्षसीला माणसाची राहणी, सोपशी होवी

आचार विचार, शृंगार नांगर विचार सांगू लागला त्यानंतर बंगेली एव सामान्यतर घरी आला. त्याने आपला विचारले-"कोठे होता तू इतकी तब होईपर्यंत?"

भीम बराच थकला असल्याने माग करून पौचताने बाटवर आल्या घरात दुसऱ्या दिवशी तो अचानक निघाला तेव्हा त्याने ब्रह्म राक्षसीला सांगितले की त्याला असल्याचे ओळखले तिन माणसाचे जशी वस्त्राभूषणे घालतात तसा त्याने केला होता आपली काकूला नेव काढून दाखली होती नंतर मला तू स्तानही केले होते आणि हेच तू उक्त होईपर्यंत?

भिन्न तेच मुल्लो केली व म्हणाला की तुला सांगतो ते कळू लागले आहे तुला अन्वरी पुढील शिकावयाचे आहे 'अ' हातून माणसामध्ये बोलताना कसे बोलू शकते हे सांगितले.

त्या रात्री घरी पौचताने बायको म्हणाली-"वरवीं कोठे जाता हो रात्रीचे? तुमचा अलम कमी होत चालला आहे हे बघिलेच आहे परंतु पुढी जातो कोठे तू तर सांगाल!" असे म्हणत बोटी

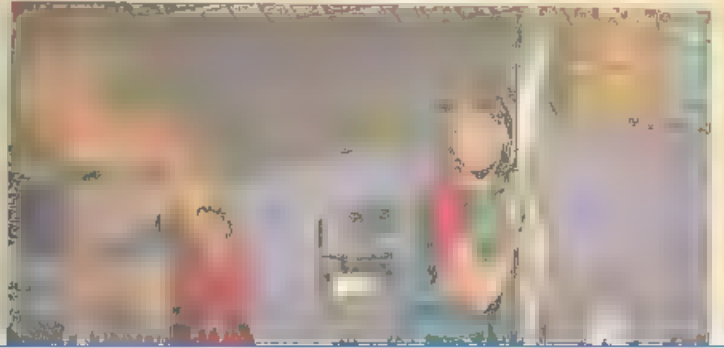
नीव उलट काहीच बोलला नाही तीवरी वारका मोरका करू लागली वारका दोषा तब बायकाचे माणस तरी ब्रह्मराक्षसीला माणसासारखे

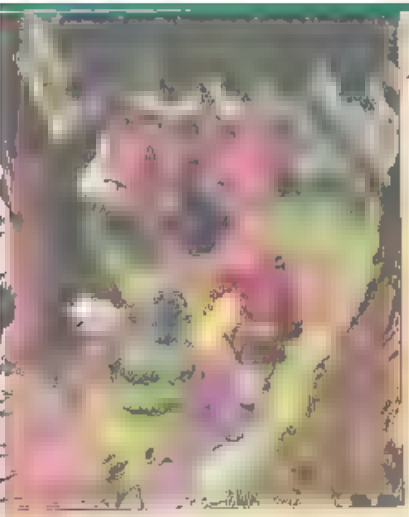
करून अनुभववस्तीत आणायचा हनु भीमने सोडला नाही. भीम बायको ज म्हणे ते सातपणे ऐकून घेत राहिला.

एके दिवशी रात्री ब्रह्म राक्षसी भीमून म्हणाली "तु माझ्यासाठी फार कष्ट सहन करीत बाहेस. तुझ हे धम मी बघा जाऊ देणार नाही"

ते ऐकून भीमूला वाटले की ब्रह्म राक्षसीकडून थापणांचा इत्यकाभ होणार आहे

एक दिवशी रात्री बायकांचे विचार केला की पाहु पा तरी नवरा राक्षसीचा वेळी कोठे जातो ते मैथिली एक शिनेची कडाळी घेऊन वस्त्राभूषणा पाठोपाठ निघाली भीमू ब्रह्म राक्षसीकडे जात पसल्याचे

पाहून ती वावरून जाऊन एका झुपा
आड लपून बसली

ब्रह्म राक्षसीण भीमूला म्हणाली—
"माणसांच्या संवदी मला येतील अशा
शिकविल्यास, हे चांगले झाले आतां
मला माणसांसारकं पायला शिकव

भीमू त्याला जे एक माणें म्हणतं
सेत होते ते उच्च स्तरात गाऊ लागला
ब्रह्म राक्षसीण त्याचे अनुकरण करून गाऊ
लागली

ते पाहून वैदिलीच्या मनांतले ब्रह्म
राक्षसीविषयीचे जे भय होते, ते नाहीसे
झाले तिने हातातली चिचेची डहाळी
वाजूला टाकली आणि हुंरपातून बाहेर

आली. म्हणाली— आतां येत आहे
महत्वाचे काय करीत आलास ते हेच का ?
करोडारच पुस्त्यात होता तो आठमापणा
पार नाहीसा झाला. प्रथम दिव्याल
लागला नातिथम शिकवला असे सामान
ब्रह्म राक्षसीणीला चिचेच्या डहाळीत
बडबू लागली

ब्रह्म राक्षसी ओरडली— वाचवा ती
काय आहे ? ब्रह्म राक्षसीणीसारखीच
आहे ! म्हणून तेथून पळत गेली

भीमूला मुद्दा वायका म्हणजे फार
शीटी वाटली, तो ब्रह्म राक्षसीणीच्या
पाठीपाठ जंगलात धावला वगैरे अन्तर
पळत येत्यावर ब्रह्म राक्षसी वसून बसला
आणि भीमूला म्हणाली— "माझा पारी
मागून कवाला आलास ?"

"तुला माणसांविषयी पुस्तक
सांगितल्या ना ? अशा शुद्धसिणा
काही तु वायला नको का ?" असे
म्हणाला

भीमू जसे म्हणताना ब्रह्म
जकून बसली राहून म्हणाली तू धिक्क
ते खरे ती बाई चिचेला
आली त्या वळत कळत मला अज
माणसांसारकं जाऊन पाहिले म्हणजे
इच्छा नाही जरे म्हणजे जी जे
जंगलात जिय माणूस जावला पाण

म्हणजे नाही असा तिकाणा जेवने
मागून आले

जे पाहण्यावर भयला तरे आणकारा
मागून झाले, तो तेथेच बसून राहिला
जे जे सकाळपर्यंत तेथेच बसून रहावे की
परी जायचे असा विचार करीत असतां
लश्चन लहान पाळक्या काटक्यांची मोळी
जसे तिकडून म्हातारे चिटुकाका आले
मोठे त्यांच्या या वाकला

विचारात त्यांच्याकडे वादचर्यात पहात
मनां जमिनीवर ठेवून विचारू लागले—
"काही, काळजी भीम्या, इकडे काय
करतो आहेत ते ?"

भीमूला आंतल्या वांत दुःख होत होते
जे चिटुकाका जे झाले ते सांगून
जमन विचारल— "मी केले त्यात काही
चुकस का ?"

चिटुकाका काही वेळ विचार केल्यावर
म्हणाले— "काळ परबांपर्यंत काळजीपणाने
राखणारी तु केलेस ते चुक, ते राहणें

सोडून दूर कोठे जंगलात राहणाऱ्या ब्रह्म
राक्षसीला माणसात आणायचाची जी तू
खटपट केलेस- ती त्याहून मोठी चुक
बर ते जमने तुझ्या जंगलात आठस नावांचा
जो ब्रह्म राक्षस होता तो पळाला यापुढे
तरी आठस सोडून कंढर दांकवून मेहनत
कर आणि आहे त्याच्यावर समाधान
मागून कसे जगायचे हे शिक."

तेव्हां भीमूला त्याची बायको एकटी
घरची सर्वे कामे करून झोपडी सभोवतीच्या
जमिनीत काही तरी उत्पन्न काढावे म्हणून
खपत असल्याचे आठविले

ते बसला होता तेथून उठला बिट्ट
काकांनी जाणवली माळी उचलून वापल्या
डोक्यावर घेतली व म्हणाला— तुम्ही
म्हणालास ते बरोबर आहे काका !
यापुढे हा भीम्या कसा मेहनती

कामसू होती ते तुम्ही पहाच एकातचने
ब्रह्म राक्षसीने साह्यावर जपकारच
राखणारी तु केलेस ते चुक, ते राहणें
केलेस !"

शब्दाला मान

नसरापूरचे काही मावकरी मिलेन तेथे तोकरी सोडून बात्यावर राहात राहू. तेथे संध्याकाळी गावाच्या पर्यावर जमून गप्पा गोष्टी करीत बसले होते. त्यावेळी मोनेली गावी पन्नासमाची हे गाईने आणि माकीने विवाहून घेतला. पन्नासमाची ते ऐकताच त्या भुतांचा वाता मिसा पिळबटीत म्हणाला- 'पाहिजेत आ कुतुबीस माका भुतांचा, सुन आणि नासु सर्व घाण्या जव्या बाहेर ताहोत.'

त्यावर माकीची वृद्ध संडळी त्यांच्या कुत्र्यात त्यांच्या अगदीच जिवीत मान आले. तिच्याटमीठ लावून गिरगिराळता तन्हेते सांगू लागली.

सर्व बोलत होते ते मोतपणे एकदा बसलेला एक वृद्ध तेथून उठून जाऊन त्याच्या मी पाहून बाकीची मंडळी त्यांना म्हणाली- "काय हो तुम्ही आता काय विषय काढाल मी नव्हत नाही! सुद्धा घरात सुद्धा सांगण्या प्रमाणेच सगळे बायलात का?"

"खरे पाहिजे तर आजपर्यंत आपल्या शब्दाला मान आले हे सांगणे म्हणजे मी आपले हे मला माहीत नव्हते. " असे सांगून ती आपल्या घरी निघून गेली.

श्रीराघवाने कोदंडावर बराच जडवून

राघव वनवास परशुराम म्हणाला-

रघुनाथ! यापुढे मी क्षत्रियांवर मूढ

आविष्कार सोडून शांतपणे तपश्चर्या

करून मी दिलेले कोदंड घनपुष्प यापुढे

गुलचन व्हेल तू कोदंडराम म्हणूनही

आजवेली जाशील." परशुराम निघून गेला.

अशाच्या नगरीत नवीन वरदयूच्या

आगमनात बानर मंगल चालू होते.

एक दिवशी राम सीतेला म्हणाला-

मला मा दिवशी राजवाड्यापेक्षा

आपण सदरवनात विहार करीत असतो

तर विना आगद आला बसता? तू

वरदय्या सारखी विहार करीत असलेली

दसनाम" ते ऐकून सीता लाजली.

त्याचे दिवस आनंदाने जात होते

भविष्याची काणासा कल्पना नव्हती.

काही काळ लोटल्यावर दसरथाला

काही अक्षम चित्त दिसू लागली मुनि

दपत्तीत जो शाप दिला होता, त्याची

आठवण झाली त्याला मृत्यू अवळ घडून

ठेवला आहे अस वाटू लागले.

रामाचा लवकर राज्याभिषेक करून

टाकावा असे वाटून त्याने बसिष्ठ

ऋषींकडून सुभृतांचे निश्चित केले.

तिकडे कटालोकांत ब्रह्मदेव चिदावदात

होता सरस्वती तीर्थवर निर्गिराळे राण

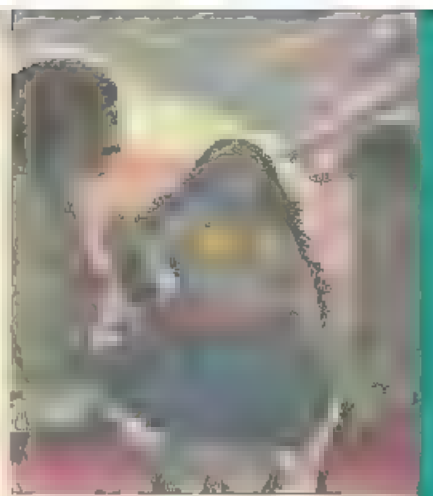
वाजवत होता.

नारद आणि त्याच्या मागून सर्व देव

जरा बरीनच ब्रह्मदेशाकडे आले नारद.

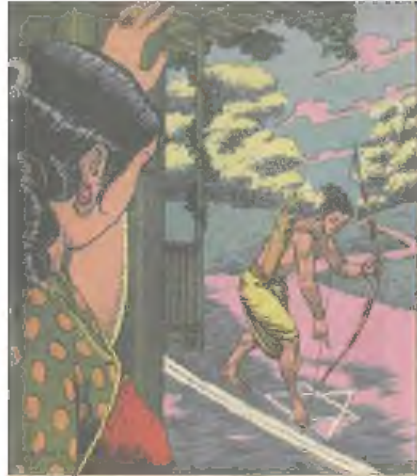
राम सीता व लक्ष्मणासह जंगल
खोल बनाने गेला
सूर्य व वृषण या ऋषुद्वयानी दहकाण्या
तील भूमी रावणाचे व तसि म्हणू
बळकावळी होती ही शरीर व य
पयताच्या पायथ्याला होती हे वृक्षग व
बरोबर वळून दहकाण्यात हिट अन्ता
त्यांना दहकाण्यात नश्यात मत्तंमट अन्त
रामलक्ष्मण हे मानव दिवसे
हिंस पक्षसारखे त्यांनी रावणास
मोठमोठे वगड तलवारी वगैरे घेऊन
रामलक्ष्मण व सीतेला घेऊन
रामलक्ष्मणांनी क्षुब्धवर्ण करून
राक्षसांवर बाणांचा वर्षाव करून त्या
पक्षांचे राक्षस लक्षात घेऊन वृक्षग व
नि पक्ष राक्षस मग्न रावणा व विजय
राहास ते म्हणून गेले
रहापला योग्य जागची निवड उरवता
साडी हिट अन्ता रामलक्ष्मणांनी
सारखा उंच आणि अर्धकर अन्त
बिराज राक्षस दिसला त्याने स
चचलून बसला आणि वळू शमला
एक मोठे अन्त टाकून त्या राक्षस
ठार केले
जे राक्षस जिवंत होते ते राक्षस
गेले व तिला वरवृषण ठार झाले व
त निवड

साथ आगवर्षे ठरवून निघाला तिचा तर
पलाच नव्हता
भरत रामाला परत आणावला म्हणून
छत्र बांधून घेऊन येतलात गेला
राम त्याला म्हणाला "आपल्या
वडिलांचा छत्र राखणे आपल्या दोघांचे
कर्तव्य आहे दू माहा पाकटा बाळ आहूत
माझे ऐक. राक्षसांपेक्षा बाळ घेऊन
राक्षसांचे पाळन करे!"
भरताने नकाराची मान हसवून म्हणले-
"मी फक्त राक्षसांचे पाळन करीन म्हणून
पाहुका विहासतावर ठेवीन." असे सांगून
रामाच्या पाहुका घेऊन अयोध्या
परतला

जुलगाव एके दिवशी राक्षस
आणी आली राधाचे सौंदर्य पाहून त्याने
तत्काळ विवाह करावा, अशी तिने विनंती
केली व मंतेला ठार मारून आली
रामलक्ष्मण तिचे राक्षस व फाट करून राक्षस
राक्षसास उरले मग तो आणि विवाहा
अपमान झाला होता तो घर्षण करून
नामिना रावणास त्या पोटोवा प्रतिकार
करण्यासाठी सीतेचे हारण करापचे ठरवून
माराच राज्याला सुवर्णमृगाचे रूप घेऊन
पुनर्वत वरवृक्ष उरवता मागितले
नामा ती सुवर्णमृग पाहून खूप खाली,
गन त्या सुवर्णमृगाला आणायला गेला व
ठीक राक्षस ठार करून घेऊन राधाच्या
आदेशा

विचाराने बाण भारत. बाळ लागताच
सुवर्णमृग मारीच रावस झाला व खोरडू
लागला 'हा सीते! हा लक्ष्मण! बाचवा!'
रामाचाच आवाज त्याने काढला होता.
ती राक्षस आहे व रामाला कोणत्याही
प्रकारची दुखापत त्याला करत नाही,
असे लक्ष्मणात किती समजावून
सांगितले तरी सीतेचे एकल नाही, ती
काही कठोर वाक्य बोलली नाहलाजान
लक्ष्मणाने पर्णकुटीच्या समोर तीन रक्षा
काळून ठेवल्या व त्याच्या साहेर न
जाण्यास बजावून रामाच्या कोषाचे निघाला.
सीता पर्णकुटीत एकटी होती राक्षस
पुढे तपस्वी मुनींचा वेष करून आला

सीता ब्रिक्षा घालायला होमही रेषा ओलांडून पुढे गेली. रावण स्वस्वरूपात प्रकट होऊन सीतेला उचकून घेऊन गेला.

रामलक्ष्मण सीतेच्या शोषार्थ निश्चाचे. राम सामान्य माणसासारखा, सीताचिरहाने विलसत करू लागला.

दोघे शोध काढीत जात असता त्यांना सर्व पक्ष कारक्यामुळे अवहाम स्थितीत जडायुक्ती दिवली. त्याने सीतेला वाच-विण्यासाठी रावणाशी युद्ध करून पक्ष घालून असल्याचे सांगून रावण सीतेला घेऊन दक्षिणेकडे गेल्याचे सांगितले.

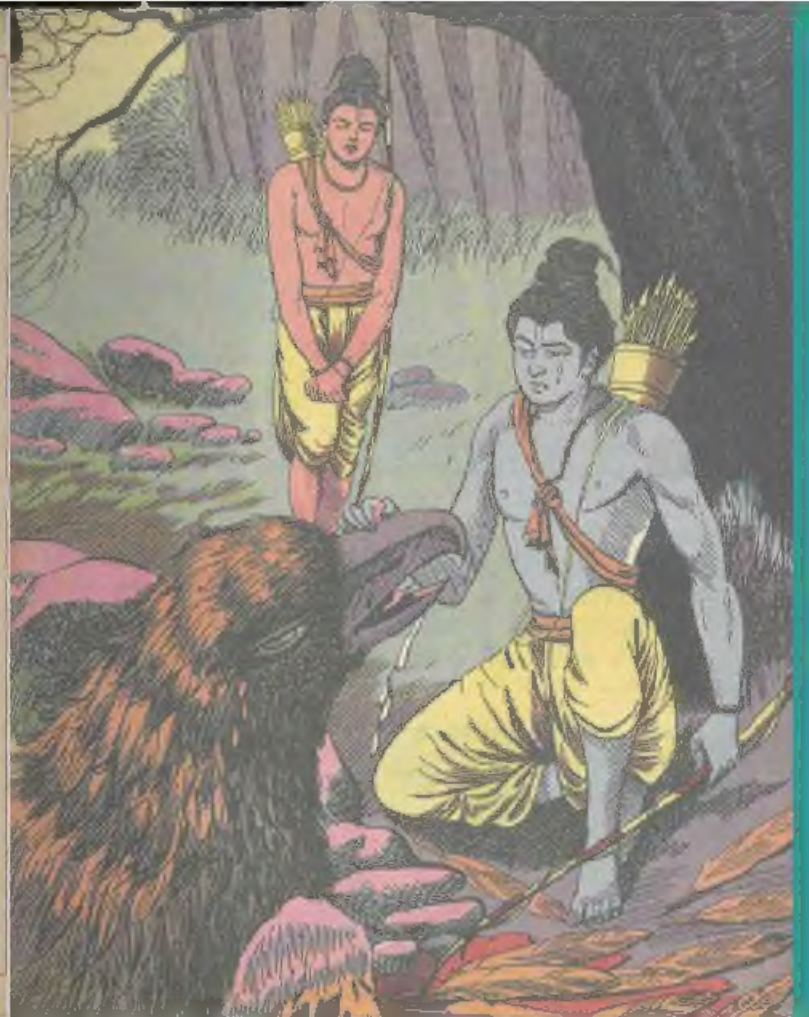
दशरथाचा आप्तबंधू अशा षडावूना दहनसंस्कार करून रामलक्ष्मण पुढे निघाले.

वाटेत त्यांना जंगली जनावरांसारखा कबंध राक्षस भेटला. त्याचे हात लांब झाले होते. त्याने रामलक्ष्मणांना धरून ओढले. कबंध एक विचित्र राक्षस होता. त्याचे पांढरे पर्वतासारखे मोठे होते. त्या पांढऱ्याच रंगीत व प्राण्यांना गिळण्याला मोठे तोंड होते. विद्वत्वासाच्या एक बोकळा होता. मोनबमर लांब पतंगता घेतोच एवढे मोठे झाले होते. त्याला बोक्रे असे निराळे म्हणत.

रामलक्ष्मणांनी आपल्या तलवारी उपसून कबंध राक्षसाचे हात कापले. कबंध हा एक वापपक्ष गंधर्व होता. ही शायमुक्त होऊन गंधर्व लोकी निवृत्ताता म्हणाला—“तुला बानरांची मैत्री लाभेच व तिचा उपयोगही घाला हीईल!” रामाला तो म्हणाला—“अध्वमूक पर्वतावर वापर प्रमुखांबरोबर सुधीव बसला होता (याचे दाढाला पाहून हनुमानाचा खात्री माहिती काढून घ्यायला पाठविले).

हीन कोटी देव बानर रूपे या पृथ्वीवर आले. हनुमान त्यांपैकीच. तो जंजनादेवीच्या थोटी पवनपक्षा रूपेने जंगला भांगमेय हा वायूत, मास्ती या नावेही ओळखला जात दसे.

तान्हा असतानाच हनुमानाने ज्यो-दयाच्या कुर्याचा कळ समजून ते घ्यायला

म्हणून उड्डाण केले व त्याला जामला गेला. तेव्हा ईशाने त्याच्यावर वज्रायुध टाकले. माघती मूर्च्छित होऊन पडला. वायूला त्याचा राग आला व इंद्राला काढून घेऊन, परंतु सर्व देवांच्या प्रार्थनेनंतर माघतीला चिरंजीवित्व लाभले व अनेक वर प्राप्त झाले. इंद्राची मुक्तता झाली.

ब्रह्मदेवाने आत्मनेवाच्या कानात विचित्र कुंडले घातली. "ती त्याला विसातील व त्याची जो प्रशंसा करील होच विष्णू म्हणून ओळखून त्यालाच आपला काराध्य देव मानून त्याची सेवा कर." असे ब्रह्मदेवाने सांगितले.

हनुमान, सुग्रीवाने शठवित्यावर राम-लक्ष्मणांना भेटायला गेला, तेव्हा एका ब्रह्मचारी होऊन गेला. रामाने त्याला पाहिले व लक्ष्मणाला म्हणाला- "पहा, याची कुंडले किती सुंदर आहेत!" असे सांगून रामाने त्याची प्रशंसा केली.

तेव्हा हनुमानने राम हा विष्णूचा अवतार आहे हे ओळखले व त्याचा

विश्वासपात्र सेवक झाला. रामाच्या तोंडून सुंदर म्हणवून हनुमान 'सुंदर' या नावेही ओळखला जाऊ लागला.

हनुमानाच्या मध्यस्थीने राम व सुग्रीव यांची अगदीस साक्ष देवून येथी जमली.

सुग्रीवाचा भाऊ वाली हा किष्किंधेचा राजा होता. धाकट्या भावाला वैरसमज करून घेऊन तो त्याला ठार करणार होता. तेव्हा सुग्रीव ऋष्यपूक पर्वतावर येऊन राहू लागला. वागीने सुग्रीवाच्या बायकोला कैदेत ठेवले.

आपत्कालात आपल्या बंधूचे रक्षण करणे आपले कर्तव्य आहे, असे तत्त्वचर रामाने 'वालीचा वध करून सुग्रीवाला किष्किंधेचे राज्य देईन' असे वचन दिले.

वालीला त्याच्याशी जो मुद्दाला येईल त्याचे वकूही प्राप्त होईल असा वर होता. म्हणून सुग्रीव व वाली यांचे युद्ध चालू असता रामाने ताक वृक्षाच्या भावून सुग्रीवाचा वध केला.

कोण्या एका देशाचा एक राजा होता.

त्याला एकुलती एक मुलगी होती. ती विसावला फारच सुंदर होती म्हणून तिला अनेक तरुणांनी मागणी मातली. तिच्याशी लग्न करण्यासाठी हमरीतु-मरीतु लागली. राजा अगदी फंदाळून गेला.

ती फार हुशार, म्हणजे सहजी द्वार न मातणारा. त्याला कोणी कसपिणे शक्यच नव्हते. म्हणून आपल्या मुलीसाठी योग्य वर निवडण्यासाठी त्याने एक नवीन विचार केला. "माझ्या मुलीची लग्न करण्याची इच्छा असणाऱ्याने मला फतविले पाहिजे. मला जो फतवील त्याला माझी मुलगीच नाही, दाखे बघे राज्य सुद्धा देईन." अशी त्याने राज्यभर बबंदी पिटविली.

राजकन्येची विवाह करण्याच्या भाषेने कित्येक तरुण आले आणि राजाचा

फंसवून न शकल्यामुळे द्वार मानून फटके खाऊन परत गेले.

त्या गावातच एक श्रीमंत गृहस्थ रहित होते. त्यांना तीन मुलगे होते. त्यातले मोठे दोघे हुशार होते. तिसरा अगदी मदबुद्धी होता. ती हातावर हात घालून कोणत्या तरी कोपण्यात बसून राही. त्याला सर्व जण मदबुद्धी म्हणूनच हाक मारीत.

त्या श्रीमंतचा सर्वात खोरला मुलगा एके दिवशी आपल्या वडिलांना म्हणाला- "बाबा, राजकन्येची सर्वच क्लोक लग्न करण्याच्या शयत्यात आहेत. मी सुद्धा आपले तशीच धारखून पहावे म्हणतो."

"जाऊन पहा, बाबा!" बाप म्हणाला.

खोरला मुलगा निघाला. तो शरळ

राजाच्या महालात गेला आणि राज-

कन्येची विवाह करण्याच्या शेतुने वाला कित्येक तरुण आले आणि राजाचा

राजाकडे नेले. त्याने राजाला नमस्कार करून शिबक्रीतून बाहेर पहात म्हटले-
"ती दिसत आहेत ना, ती तीन काळी बदके किती सुंदर दिसत आहेत."

"तुम्ही हुशारी कुचकामाची आहे. पहायला एक बंदक पुरत नाही का? घाला घेऊन जाऊन फटके मारा." राजाने शिपायांना आज्ञा केली. शिपायांनी त्याला फटके मारले आणि त्याला पोटाबुध दिले. पोरला फटके खाऊन पेरतल्यावर दुसऱ्याला जापले नाथ पारधून पहावेसे वाटले.

तो देखील नविनांची परवानगी घेऊन राजाच्या घरांनाला गेला. त्याला देखील राजाच्या खास लोकीत पाठविण्यात आले.

त्याने शिबकीबाहेर पाहिले व म्हणाला-
"ते काय ते? त्या झाडावर बसून कावळ्याच्या पाठीवर तीन पांढरे बगळे बसले आहेत, घाटते?"

"कावळ्याच्या पाठीवर बगळे कोठे आहेत, याच्या पाठीवर फटके बसणार हे खरे आहे। याला घेऊन नेऊन आला फटके मारून निरोप द्या." राजाने शिपायांना सांगितले.

दुसरा झुडा हार लावून परतला. शेव्हा मंदबुद्धी म्हणाला-"मी महाराजांना फसवून राजकन्येची विवाह करतो."

"तुम्ही हुशार दोघे थोरले नाक कस शकले नाहीत ते तू करणार का? तू तर मुळातच मंदबुद्धी." बाप म्हणाला.

परंतु त्याने हळू धरला-"सर्वच उलटे होते आहेत तर नाऊन फटके खाऊन गे, बाप म्हणाला.

तिसरा भितीच्या बाजूबाजूने गेला. काळाघाण झालेला मळ काढला आणि तो झाडून हातात घेऊन राजाच्या महाकाकडे निघाला. वाटेत त्याला एक चाई डोंबवावर पाटीत मडकी घासून आस असलेली दिसली. त्याने तिला विचारले-"काय हो चाई! ही मडकी कोठे घेऊन आलेली आहे?"

"विकयला नाबा." ती चाई म्हणाली. त्याने त्याची किमत्त विचारली मडकी-बाली म्हणाली-"तीन रुपये!"

"मी पाच रुपये देतो. पण मी मागेच तसे करणोल का?" ती म्हणाला. तिने होकारार्थी मान हलविली. दोघे बरोबर-बरोबर राजाच्या महाकापर्यंत गेले, काय करायचे ते त्याने तिला समिस्तर सगळाऊन सांगितले.

दोघे महालाबाहेर उभे राहिले. मंदबुद्धी थोड्यावे थोरडला-"मी नाही विकणार। मला पाहिजेच ती! तगाच मला वास ऐकू नका!" असे मोठ मोठपाने थोरहून सांगू लागला.

ती ओरडा ऐकून राजा बाहेर आला. मंदबुद्धीला पाहून विचारू लागला-
"कशाका रे एवढा ओरडा करतो आहेत? विकायला तुझ्याजवळ आहेच काय?"

"हा नळ महाराज! हा मन्बलेंला नळ आहे। तो डोक्यावर ठेवून बोलले तर कोणाका ही फंमविता येते." मंदबुद्धी म्हणाला.

"मातृ तरी कोणा एकाका फंमव पाहू!" राजा म्हणाला.

त्याने नळ डोंबवावर ठेवला आणि मडकेबाकीबगळ पाऊन म्हणाला-"ए, आपली मने मडकी कोठे!"

जगन तो मडकेनाली आपल्या डोक्या वरवी मडकी एवैक करून जमिनीवर ठाकून पोडू लागली.

राजा चकचक झाला. अशा तऱ्हेचा नळ बतराजवळ असणे आपल्याला व आपल्या मुलांका हिताचे नाही. असा विचार करून तो नळ त्याच्या विकायला त्याने मंदबुद्धीला सांगितले. मंदबुद्धी म्हणाला-"मेकी तरी तो नळ विकणार नाही." राजाने एक पिशाची मरून मोहाप घाणवून, एवढी किमत्त देतो, म्हटल्यावर मंदबुद्धी "ठीक" या अर्थी मान हलवून विनयवला तयार झाला. म्हणाला-"दोघटी कोणाका तरी विकलाच पाहिजे, नाही का?" त्यानंतर तो राजाचा नळ देऊन पिशाची घेऊन चरी गेला.

त्याने त्यातले काही पैसे खर्च करून नवीन हुंदर आणि मूल्यवान कपडे तयार करविले आणि दुसऱ्या दिवशी राजान्या दशोनाला वाऊन म्हणाला-“आपण आपल्या मुलीची माझे लग्न करून घ्यावे।”

राजाच्या काय बोलावे, चुनेना, नळात काही महत्वाचे नाही, हे रयाला कळले होते. त्याने आपल्याला फसविले आहे, राजाला जाहीर कळले होते. तरी तो म्हणाला-“दू मला प्रथम सांगून फसविले नाहीस, तू सद्या सकाळी माझ्या प्रघानाकड बळण-बरीने माझ्याकडे येऊन येऊ पाकलास तर तू करोखरच हुशार आहेस, हे जो मानायला तयार होईत.”

“ठीक आहे!” जसे सांगून मंदबुद्धी निघून गेला. दुसऱ्या दिवशी प्रधानाने घरातच रद्याचे ठरवून आपल्या भोकराना ताकीव केली की मंदबुद्धीला घरात येऊ देऊ नका. तो बाळाच तर ख्याल बळवून परत पाठवा.”

मध्यतरी मंदबुद्धी देव पालटून एका पोत्यात लपून प्रधानाच्या घराजवळ गणगळत आला. ते पाहून धिपाई चाकल होऊन पोत्याजवळ गेले व विचार लागले-“कोण आहे पिशाचीत?”

“बू, बोलू नका,” मंदबुद्धी म्हणाला. शिपायांनी ते प्रधानाकड जाऊन सांगितले. तो धाईचाईने बाहेर आला व पोत्यातल्या मंदबुद्धीला ओरडून विचार लागला-“कोण रे तू?”

“बोलू नका हो, हो ज्ञानाची पिशाची आहे. मला यनेक गोष्टी हिश्या मळतोने कळतात.” मंदबुद्धी म्हणाला.

“कोडे? तिने सांगितलेल्या गोष्टींमंकी एक सांग।” प्रधान म्हणाला.

“काल म्हाराजांना कराविण्यास तो दुष्ट तुमच्या घरावर सतरा सोन्याची बरोबर येऊन हल्ला करणार आहे, म्हणे!” मंदबुद्धी म्हणाला.

“सग मी काय करू म्हणतोस?” प्रधान पाचकून विचार लागला.

“या पिशाचीलाच विचारा!” मंदबुद्धी म्हणाला.

प्रधानाने पिशाचीचे तोंड उघडले व मंदबुद्धीला बाहेर येऊ दिले प्रधान पोत्यात शिरला व विचार लागला-“मी काय करू?” इतक्यात मंदबुद्धीने पोत्याचे तोंड बंद करून बांधून टाकले आणि प्रधानाला खांद्यावर उचलून घेऊन सरळ राजासमोर जाणून ठेवले.

“या परीक्षेत तू शिकलास. उद्या ये, अंतपुरात माझी मुलगी आहे. तिला ओळखून तिच्याशी लग्न कर. लक्षात राहू दे, बाक्या मुलीच्या ऐकी दातो काहेत. त्यांच्यात माझी मुलगी कोण, हे तूच ओळखले पाहिजेस, तुला कोणी, ‘ही राजकन्या’ म्हणून दाखविणार नाही. तू माझ्या मुलीला ओळखले नाहीस तर तुने ज्ञान तर होणारच नाही आणि कटपयांची शिखाही चुकणार नाही! समजले?” राजा म्हणाला.

दुसऱ्या दिवशी मंदबुद्धी एकर लहानसा पिशाचीत एक जंवीर उडवून अंतपुरात गेला.

तो तेथे गेला तेव्हा एकापाऐवजी मुली एकाच रंगाचे व एकाच तऱ्हेचे कपडे घालून आणि दागिने घालून अंतपुरात बसल्या होत्या. राजासुद्धा तेथे होता.

मंदबुद्धीने आपल्या हातातल्या पिशाचीचे तोंड सोडून उंदरांला त्या मुलींच्या मध्ये टाकले. सर्व मुली जिकाळी फोडून वाट फुटत तिथडे पळाल्या. परंतु त्यांच्यापैकी एक बेशुद्ध होऊन पडली थोड्या वेळाने सर्व मुली परत येऊन भुल्लेखालेच्या मुलीला सावध करण्याच्या प्रयत्नाला लागल्या.

मंदबुद्धीला परमानंद झाला. त्याने राजाकडे पहात भुल्लेखालेच्या मुलीकडे बोट दाखवून म्हटले-“हीच तुमची राजकन्या!”

निष्ठाया होऊन राजाने शुपूहर्त पाहून राजकन्येचे मंदबुद्धीची थारामाटाने ज्ञान करून दिले आणि बाहीर केल्याप्रमाणे अर्धे राज्यही दिले. मंदबुद्धी इतरांपेक्षा जास्त हुशार म्हणवून घेऊन राजकन्ये-बरोबर संसार करू लागला.

